Δ. Χριστόπουλος, Ε. Πατσιατζή

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr

ΘΕΜΑ 2130

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η αναγνώρισις[1]

Εχάραξεν ανατολή και ρόιδισεν η δύσι,
Πάν τα πουλάκια σταις βοσκαίς και η ώμορφαις να πλύνουν.
Πήρα κ΄ εγώ το γρίβα[2] μου να πάω να τον ποτίσω.
Βρίσκω μια κόρη πώπλυνε σε μια κρυά βρυσούλα,
Κ΄ εγώ νερό της γύρεψα κι΄ άπλωσε να μου δώση.
Δώδεκα κούπαις μούδωκε, στα μάτια δεν την είδα
Και σε ταις δεκατέσσαραις την είδα δακρυσμένη
-«Τ΄έχεις κόρη μ' και θλίβεσαι και βαρυαναστενάζεις;»
-«Εγώχ΄ άντρα στην ξενιτειά τώρα δώδεκα χρόνους,
Κι΄ ουδέ χαρτί δε μώστειλεν ουδέ ατός[3] του ήλθε,
Κι΄ ακόμα δυο τον καρτερώ, ως τρεις τον παντυχαίνω,
Κι απαί θα γένω καλογριά, τα ράσα να φορέσω.»
-«Ο άντρας σούταν άρρωστος, βαργιά[4] για να πεθάνη,
Και τον εδάνεισα πανί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες πανί, εγώ να σου το δώσω.»
-«Γω τον εδάνεισα κερί, μούπε να με το δώσης»
-«Αν τον εδάνεισες κερί, εγώ να σου το δώσω»
-«Γώ τον εδάνεισα φιλί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες φιλί, να πάγης να το πάρης.»
-«Κόρη μ΄ εγώμ΄ ο άντρας σου, εγώμαι κι ο καλός σου.»
-«Αν ήσαι σύ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλό μου,
Πες μας σημάδια του σπιτιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις μηλιά στη θύρα σου και κλήμα στην αυλή σου,
Κάμει σταφύλια ραζακιά[5] και το κρασί μοσκάτο[6].»
-«Εγώμουν κρασοπούλισσα και διάβηκες και τάδες.
Αν ήσαι συ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλός μου,
Πές μου σημάδια του κορμιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις ελιά στο στήθος σου κ΄ ελιά στην αμασκάλη.»
-«Καλέ μ΄ εσύ ΄σαι ο άντρας μου, εσύ ΄σαι κι΄ ο καλός μου.»

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ποια πρόσωπα διαλέγονται στο παραπάνω δημοτικό τραγούδι; (**10 μονάδες**)
α.2. Σε ποιον χώρο διαδραματίζεται η αφήγηση; (**5 μονάδες**)

---

[1] Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης
[2] (ο) γρίβας: άλογο
[3] ατός: αυτός, ο ίδιος
[4] βαργιά: βαριά
[5] ραζακιά (σταφύλια): ποικιλία σταφυλιού
[6] μοσκάτο (κρασί): είδος κρασιού από αρωματικά σταφύλια

α.3. Ο αφηγητής συμμετέχει ή όχι στην ιστορία που αφηγείται; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας λαμβάνοντας υπόψη τη διαλογική μορφή που παρατηρείται στο μεγαλύτερο μέρος του ποιήματος. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ποια είναι η σχέση μεταξύ των προσώπων που διαλέγονται; (**10 μονάδες**)

β.2. Στο δημοτικό τραγούδι παρουσιάζεται το κοινωνικό στερεότυπο της πιστής συζύγου. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά αυτού του στερεοτύπου; (**10 μονάδες**).

β.3. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στην ερώτηση β.2. με αντίστοιχες παραπομπές στο ποίημα. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

α

α1.Δύο πρόσωπα διαλέγονται στο δημοτικό τραγούδι «Η αναγνώρισις»: ένας άντρας και μία γυναίκα.

α2. Η αφήγηση διαδραματίζεται σε ανοιχτό χώρο, κοντά σε μια «κρυά βρυσούλα» (στ. 4), όπου η γυναίκα έπλενε τα ρούχα της.

α3. Ο αφηγητής συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται (δραματοποιημένος-ομοδιηγητικός αφηγητής), καθώς στο μεγαλύτερο μέρος του τραγουδιού, επιλέγεται ως αφηγηματικός τρόπος ο διάλογος. Επίσης, είναι χαρακτηριστικό ότι στους στ. 1-6 το γραμματικό πρόσωπο που κυριαρχεί είναι το πρώτο. Άρα, ο ανώνυμος δημιουργός με την επιλογή αυτή θέλει να αναδείξει τη συναισθηματική συμμετοχή του στο γεγονός που περιγράφει.

β

β1.Στο δημοτικό αυτό τραγούδι αξιοποιείται το γνωστό από τα ομηρικά έπη μοτίβο της αναγνώρισης. Το θέμα της αναγνώρισης είναι συχνό, ιδιαίτερα στις τελευταίες ραψωδίες της Οδύσσειας, δηλαδή από τότε που ο Οδυσσέας επέστρεψε στην Ιθάκη. Στην «Αναγνώρισι» ο άντρας λείπει από το σπίτι του δώδεκα χρόνια και όταν επιστρέφει δεν αναγνωρίζεται αμέσως από τη γυναίκα του. Τα στάδια της αναγνώρισης είναι τα εξής:

- αυτός που θα αναγνωριστεί λείπει για πολύ καιρό (12 χρόνια)·
- επιστρέφει αγνώριστος (μάλλον λόγω κάποιας ασθένειας)·
- απομονώνονται τα δύο πρόσωπα ανάμεσα στα οποία θα γίνει η αναγνώριση·
- αμφιβολίες-αποδεικτικά στοιχεία·
- αποκάλυψη·
- αναγνώριση-έκφραση συναισθημάτων.

β2. Το θέμα του γυρισμού του ξενιτεμένου συζύγου μετά από πολύχρονη απουσία, καθώς και η διαδικασία της δοκιμασίας και τελικά της αναγνώρισής του είναι πολύ συνηθισμένο στην ελληνική δημοτική ποίηση. Ο ξενιτεμός ήταν πολύ συχνό φαινόμενο στην ελληνική κοινωνία, ήδη από την αρχαιότητα. Γι' αυτό και το πρώτο δείγμα στη λογοτεχνία μας εμφανίζεται στην "Οδύσσεια" του Ομήρου (βλ. στ.Ψ 109 - 121 και Ψ 177 – 209). Η αναγνώριση προσώπων μεταξύ τους παραπέμπει στην τραγική κάθαρση, την έξοδο, τη λύτρωση. Σύμφωνα με τα κοινωνικά δεδομένα εκείνης της εποχής η γυναίκα θα έπρεπε να κατέχει κάποιες αρετές οι οποίες θα σηματοδοτούσαν έναν καλό για εκείνη γάμο. Μία από τις αρετές αυτές είναι η συζυγική πίστη, ιδανικό που το ενσάρκωνε η Πηνελόπη. Η κοινωνική της ταυτότητα προσδιορίζεται μέσω της ύπαρξης του άντρα της, ακόμα κι αν αυτός λείπει χρόνια από το σπίτι του και δεν έχει δώσει σημεία ζωής. Το θέμα της απιστίας απασχολεί έντονα το δημοτικό τραγούδι το οποίο καταδικάζει και τιμωρεί σκληρά την άπιστη γυναίκα, ενώ υμνεί την πιστή. Στο συγκεκριμένο τραγούδι η γυναίκα δηλώνει ότι όταν παρέλθουν ακόμα τρία έτη και ο άντρας της δεν φανεί, θα γίνει καλόγρια εγκαταλείποντας τα εγκόσμια. Ακόμα, κατά τη διαδικασία της δοκιμασίας αρνείται να δώσει φιλί στον ξένο και μόνο μετά την τελική αναγνώριση τον αποδέχεται (στ. 29).Η γυναίκα θα πειστεί πως αυτός που της μιλά είναι ο άντρας της, μόνο όταν θα της μιλήσει για σημάδια του κορμιού της, που κανένας άλλος δεν θα μπορούσε να γνωρίζει.

β3. Η μεγάλη πίστη και τιμιότητα της συζύγου, παρά τη μακρόχρονη απουσία του άντρα της στην ξενιτιά, φαίνεται στους στίχους:

- *στα μάτια δεν την είδα (στ. 6)*
- *την είδα δακρυσμένη (στ. 7)*
- *Κι απαί θα γένω καλογριά, τα ράσα να φορέσω (στ. 12)*
- *«Αν τον εδάνεισες φιλί, να πάγης να το πάρης» (στ. 19)*
- *-«Εγώμουνκρασοπούλισσα και διάβηκες και τάδες» (στ. 25)*

ΘΕΜΑ 2134

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Ο Ήλιος

Τι να σας πω γυναίκες τι να μη σας πω
παρηγοριά κι αλήθεια που να μην ντραπώ

[...]
Κουράγιο περιστέρες και ανεμώνες μου
Οι ωραίες κι οι συντροφιαστές κι οι μόνες μου

Όπου μαυρίλα κλώθεται[1] και γνέθεται[2]
Ήλιοι μικροί γενείτε κι όλο αλέθετε

Σ' ευλογημένη μέρα βγάζει το κακό
σε δημοσιά πλατιά το στενοσόκακο

Κι είναι στη σκοτεινιά και στην ερήμωση
όπου ριζώνει κι ευωδιάζει η θύμηση

Ρίζα πικρή μου ρίζα και κρυφή πηγή
δώσε την περηφάνια πάρε την οργή

Σ' όλα τα σπίτια σ' όλα τα παράθυρα
δάφνες και κουμαριές[3] και φοινικόκλαρα

Σ' ένα μακρύ τραπέζι κόκκινο κρασί
νέοι και γέροι κι άντρες ξεμανίκωτοι

Πάρτε μεράκι φλόγα λόγο μάλαμα
πάρτε μικρό λαγούτο[4] πάρτε μπαγλαμά

Ν' αρχίσει το τραγούδι ν' ανεβεί ο καημός
να πάρει και να δώσει ο νους κι ο λογισμός

Τι με το «χα» και με το «νο» και με το «νται»
όλα του κόσμου τ' άδικα ξε-χά-νο-νται.

(*Ο Ήλιος Ο Ήλιάτορας*, 1971)

---

[1] κλώθω: φτιάχνω νήμα από μαλλί ή βαμβάκι
[2] γνέθω: φτιάχνω νήμα από μαλλί ή βαμβάκι, τραβώντας, στρίβοντας ή τυλίγοντας τις ίνες
[3] (η) κουμαριά: θάμνος με κόκκινους, στρογγυλούς καρπούς
[4] (το) λαούτο: έγχορδο μουσικό όργανο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Το ποίημα του Ο. Ελύτη έχει ως προς τη μορφή του χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης.

α.1. Να βρείτε πέντε (5) ομοιοκαταληξίες (**5 μονάδες**) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. ζευγαρωτή, πλεχτή, σταυρωτή κ.ά.). (**5 μονάδες**)

α.2. Να εντοπίσετε δύο (2) ακόμα μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης, εκτός της ομοιοκαταληξίας, τα οποία επιβεβαιώνουν ότι το ποίημα είναι παραδοσιακό. (**10 μονάδες**)

α.3. Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) εικόνες του ποιήματος (**10 μονάδες**) και να τις χαρακτηρίσετε (π.χ. οπτικές, ακουστικές, κινητικές κ.ά.). (**5 μονάδες**)

β.2. Στο ποίημα παρατηρείται προτρεπτικό ύφος. Να αναφέρετε δύο (2) γλωσσικές επιλογές (π.χ. ρηματικό πρόσωπο, έγκλιση κ.ά.) με τις οποίες ο ποιητής επιτυγχάνει το ύφος αυτό. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με το έργο του Ο. Ελύτη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας,* Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 236-241]

Η ποιητική σύνθεση «Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας» εκδόθηκε το 1971, κατά την περίοδο της δικτατορίας, και ο πρωταγωνιστής δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον ποιητή (ο αφηγητής αποτελεί personatou ποιητή), ο οποίος με το έργο αυτό υποδηλώνει την αντίθεσή του προς το καθεστώς. Όλο το ποίημα είναι λυρικό όπως και το απόσπασμα που εξετάζουμε.

α

α1.

- πω – ντραπώ
- ανεμώνες μου – μόνες μου
- γνέθεται – αλέθεται
- πηγή – οργή
- καημός – λογισμός

Η ομοιοκαταληξία είναι ζευγαρωτή.

α2.

- 12σύλλαβοι στίχοι
- σταθερός αριθμός στίχων ανά στροφή.

α3. Ο τίτλος του ποιήματος «Ο Ήλιος» του Ο. Ελύτη συνδέεται με το περιεχόμενό του, καθώς το ποιητικό υποκείμενο είναι ο ίδιος ο Ήλιος που προσωποποιείται από τον ποιητή και απευθύνεται στον κόσμο, συγκεκριμένα στις γυναίκες, για να τους δώσει οδηγίες ευζωίας και αισιόδοξης στάσης ζωής, λόγω της εμπειρίας του και της γνώσης που εκείνος έχει αποκομίσει. Ο ήλιος αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο στον ελληνικό χώρο αλλά και στην ποίηση του Ελύτη.

β

β1.

- στ. 13-14: «Σ' όλα τα σπίτια σ' όλα τα παράθυρα / δάφνες και κουμαριές και φοινικόκλαρα (οπτική εικόνα)
- στ. 17-18: «Πάρτε μεράκι φλόγα λόγο μάλαμα / πάρτε μικρό λαγούτο πάρτε μπαγλαμά (ακουστική εικόνα)

β2.Το προτρεπτικό ύφος επιτυγχάνεται με τη χρήση του β' πληθυντικού προσώπου (*πάρτε*, στ. 17-18), καθώς και με τη χρήση της προστακτικής (*πάρτε*, στ. 17-18) και της προτρεπτικής υποτακτικής (*Ν' αρχίσει*, στ. 19).

ΘΕΜΑ 2136

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Τα παράθυρα

Σ' αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ
για νάβρω τα παράθυρα.— Όταν ανοίξει
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία.—
Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.
Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

(*Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος, 1984)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.
α.1. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος. (**10 μονάδες**) Τι παρατηρείτε ως προς τον τρόπο που χρησιμοποιεί την ομοιοκαταληξία ο Καβάφης στο ποίημα αυτό; (**5 μονάδες**)
α.2. Στους στίχους του Καβάφη απαντούν συχνά διασκελισμοί[1]. Να εντοπίσετε δύο (2) διασκελισμούς στο ποίημα. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β
β.1. «μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ»: ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται στον στίχο; (**5 μονάδες**) Ποια συναισθηματική κατάσταση εκφράζεται μέσα από αυτό; (**5 μονάδες**)
β.2. Στο ποίημα αξιοποιείται η τεχνική της αντίθεσης. Να βρείτε τη βασική αντίθεση του ποιήματος. (**5 μονάδες**)
β.3. Ο Καβάφης αξιοποιεί συχνά στα ποιήματά του ως σημείο στίξης τη διπλή παύλα. Να την εντοπίσετε στο ποίημα (**5 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία της. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

[1] «Ο διασκελισμός στην ουσία καταργεί μιαν αρχή και ένα αξίωμα της ποιητικής τέχνης: ότι δηλαδή κάθε στίχος πρέπει να εκφράζει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο νόημα». (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ)

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Καβάφη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 147-154.]

Ο ίδιος ο Καβάφης γράφει για τα *Παράθυρα*, τα εξής: «Αι δυσκολίαι της ζωής. Τα καημένα συμβεβηκότα κ' αι συνήθεια σχηματίζουν ένα σκότος ηθικόν (τες σκοτεινές κάμαρες), το οποίον προσπαθούμε να φωτίσουμε αναζητούντες αίτια και αρχάς (τα παράθυρα). Κι αποτυγχάνομεν, διότι τα αίτια μένουν κρυμμένα ένεκα της παρελεύσεως πολλού χρόνου και της μεσολαβήσεως πολλών περιστάσεων, αι δε αρχαί, εφαρμοζόμεναι εις τα παρόντα πράγματα, εις τα παρελθόντα, κ' εις τας υποσχέσεις τα οποίας τα παρόντα δημιουργούν δια το μέλλον, φαίνονται πότε αντιφατικαί και πότε ακατάλληλοι. Κάποτε δε δύναταί τις να υποθέση ότι είναι καλύτερο ότι η έρευνα, κυρίως η περί τα αίτια, μένει ανεπιτυχής, διότι επιτυγχάνουσα ήθελεν ίσως δείξει πλείστα σφάλματα και πλείστην, αναγκαστικήν, αλλ' ανυπόφορον εν τω μεγάλω φ ωτί, ασχημίαν και απρέπειαν».

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

α1. Η ομοιοκαταληξία, σε όποια ποιήματα του Καβάφη υπάρχει, δεν προσθέτει τίποτε το ποιητικό. Όπως λέει χαρακτηριστικά ο Τέλλος Άγρας«σατανικότερος εμπαιγμός της ομοιοκαταληξίας δεν έχει ξαναγίνει. Σάτιρα αληθινά αριστοκρατική». Η ομοιοκαταληξία ηχεί και σαν παιγνίδι ή σαν ειρωνεία. Στο ποίημα «Τα παράθυρα» η ομοιοκαταληξία είναι ακανόνιστη: ομοιοκαταληκτούν ο 1ος με τον 2ο στίχο, ο 3ος με τον 8ο,ο 4ος με τον 7ο, ο 5ος με τον 6ο.

α2.Με τους διασκελισμούς επιτυγχάνεται μια ρυθμική κίνηση του στίχου. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν:

- οι στίχοι 1 και 2: … *που περνώ / μέρες βαρυές*…
- οι στίχοι 3και 4: … *Όταν ανοίξει / ένα παράθυρο*…

β

β1. «μέρες βαρυές»: η μεταφορά δηλώνει το θέμα των περιορισμών, του εγκλεισμού και της απομόνωσης που έχει τεθεί στη ζωή του. Εδώ πρέπει να σημειωθεί πωςοι βαριές μέρες που περνά ο ποιητής είναι αποτέλεσμα, όχι μόνο των περιορισμών που του θέτει η κοινωνία, αλλά και των περιορισμών που θέτει ο ίδιος στον εαυτό του.

β2.Η βασική αντίθεση του ποιήματος συναντάται στους στ. 5-6: ***Μα*** *τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ / να τάβρω.* Τα παράθυρα συμβολίζουν τις αναζητούμενες από τον ποιητή αιτίες για την κατάσταση που έχει περιέλθει η ζωή του. Τα παράθυρα είναι συνδυασμένα με την έννοια του φωτός κι αυτό που επιθυμεί ο ποιητής είναι να φωτίσει τα σκοτεινά σημεία της ζωής του, για να μπορέσει να κατανοήσει πώς έφτασε στο σημείο να βιώνει στη ζωή του πλείστους περιορισμούς και καταπιέσεις. Στον στίχο 5, που αποτελεί το κομβικό σημείο του ποιήματος, διαπιστώνει το ποιητικό υποκείμενο πως η αναζήτηση των λόγων για το δράμα της περιορισμένης του ζωής είναι μάταιη, κι αυτό είναι ίσως το καλύτερο, εφόσον, αν έβρισκε τα παράθυρα (τους λόγους), θα ερχόταν αντιμέτωπος με πράγματα που θα προτιμούσε να μην γνωρίζει ή να μην έχει συνειδητοποιήσει.

β3.Στην ποιητική του Καβάφη τίποτα δεν είναιτυχαίο τα ποιήματά του τα προσέχει και τα λειτουργεί ως την τελευταία λεπτομέρεια. Η στίξη, οι περίοδοι, οι παύσεις, όλα είναι υπολογισμένα, όλα υπηρετούν την «τέχνη της ποιήσεως», ακόμα και η τυπογραφική εμφάνιση. Το καθετί τεχνουργημένο με κομψότητα και καλαισθησία. Η διπλή παύλα στον 3ο και 4ο στίχο απομονώνει την τριτοπρόσωπη διατύπωση *Όταν ανοίξει ένα παράθυρο θάναιπαρηγορία*, η οποία εκφράζει την ελπίδα του ποιητικού υποκειμένου για έξοδο από την κατάσταση του εγκλεισμού.

ΘΕΜΑ 2137

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Τα τείχη

Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ[1]
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·

διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχον.
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.

Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω.

(*Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος, 1984)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.
α.1. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος (**4 μονάδες**) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. πλεχτή, σταυρωτή κ.ά.). (**5 μονάδες**) Να επισημάνετε στις ομοιοκαταληξίες δύο (2) ομόηχα ζεύγη λέξεων. (**6 μονάδες**)
α.2. Να σχολιάσετε τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον τίτλο του ποιήματος και στο περιεχόμενό του λαμβάνοντας υπόψη την κυριαρχία στο κείμενο του πρώτου γραμματικού ρηματικού προσώπου. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β
β.1. «τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη»: ποιο σχήμα λόγου αξιοποιείται στον στίχο; (**5 μονάδες**) Ποιο νόημα, κατά τη γνώμη σας, επιθυμεί να εκφράσει ο ποιητής μέσα από αυτό; (**5 μονάδες**)
β.2. Ποιο εκφραστικό μέσο (αντίθεση, επανάληψη ή μεταφορά) παρατηρείτε στον πρώτο στίχο του ποιήματος; (**5 μονάδες**) Ποια είναι η λειτουργία του; (**5 μονάδες**)
β.3. Να εντοπίσετε πέντε (5) λόγιες λέξεις στο κείμενο. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

[1] αιδώ: ντροπή

Απαντήσεις

Το ποίημα «Τείχη» γράφτηκε το 1896 και ο ποιητής το κατέταξε μαζί με τα «Οι ψυχές των γερόντων», «Τα παράθυρα» και «Η πόλις» στην ενότητα ποιημάτων με τίτλο «Φυλακαί».

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

α1.Το σύντομο αυτό ποίημα, που ανήκει στην πρώτη ποιητική περίοδο του Καβάφη (1897), είναι γραμμένο με πλεχτή ομοιοκαταληξία. Αργότερα, ο ποιητής θα χρησιμοποιεί την ομοιοκαταληξία κυρίως ως μέσο ειρωνείας. Ομόηχο ζεύγος λέξεων συναντάται στους στ. 1 και 3: *αιδώ – εδώ.*

α2.Το ποίημα είναι γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο, δίνοντας την αίσθηση πως πρόκειται για μια προσωπική εξομολόγηση του ποιητή, αλλά στην πραγματικότητα αφορά όλους τους ανθρώπους, καθώς οι περιορισμοί αυτοί που κρατούν δέσμιο τον ποιητή είναι υπαρκτοί και δεδομένοι για όλους μας.Η αίσθηση, επομένως, του ποιητή ότι είναι πλέον δέσμιος ψηλών και ως εκ τούτου αναπόδραστων τειχών, είναι ένα γεγονός που αφορά την πλειοψηφία των ανθρώπων είτε το αντιλαμβάνονται είτε όχι.

β

β1.Με τη μεταφορά «τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη» το ποιητικό υποκείμενο προβληματίζεται για το αίσθημα αποκλεισμού, φυλάκισης και κοινωνικής ασφυξίας στο οποίο είναι καταδικασμένο. Νιώθει απελπισία και διακατέχεται από απαισιοδοξία.

β2. Στον 1ο στίχο παρατηρείται το σχήμα της τριπλής επανάληψης της λέξης «χωρίς». Με την επανάληψη αυτή προβάλλεται με τρόπο αμείλικτο ο απόλυτος και ανελέητος αποκλεισμός του ποιητικού υποκειμένου σε ένα όριο υπαρξιακής κατάστασης, που δημιουργεί ένα ατομικό παράδοξο απέναντι σε έναν «κόσμο έξω» που παραμένει ανεξήγητος.

β3.Πέντε (5) λόγιες λέξεις που εντοπίζονται στο ποίημα είναι οι εξής:

- *αιδώ (στ. 1)*
- *περίσκεψιν (στ. 1)*
- *κρότον (στ. 7)*
- *ήχον (στ. 7)*
- *Ανεπαισθήτως (στ. 8)*

ΘΕΜΑ 2239

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Όλοι μαζί...

Όλοι μαζί κινούμε, συρφετός[1],
γυρεύοντας ομοιοκαταληξία.
Μια τόσο ευγενικιά φιλοδοξία
έγινε της ζωής μας ο σκοπός.
Αλλάζουμε με ήχους και συλλαβές
τα αισθήματα στη χάρτινη καρδιά μας,
δημοσιεύουμε τα ποιήματά μας,
για να τιτλοφορούμεθα ποιητές.
Αφήνουμε στο αγέρι τα μαλλιά
και τη γραβάτα μας. Παίρνουμε πόζα.
Ανυπόφορη νομίζουμε πρόζα[2]
των καλών ανθρώπων τη συντροφιά.
Μόνο για μας υπάρχουν του Θεού
τα πλάσματα και, βέβαια, όλη η φύσις.
Στη Γη για να στέλνουμε ανταποκρίσεις,
ανεβήκαμε στ' άστρα τ' ουρανού.
Κι αν πειναλέοι γυρνάμε οληημερίς,
κι αν ξενυχτούμε κάτου απ' τα γεφύρια,
επέσαμε θύματα εξιλαστήρια
του "περιβάλλοντος", της "εποχής".

(*Ελεγεία και σάτιρες*, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ο Καρυωτάκης στο ποίημά του κινείται στο μεταίχμιο παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης. Να εντοπίσετε ως χαρακτηριστικό της παραδοσιακής ποίησης την ομοιοκαταληξία, καταγράφοντας δύο (2) παραδείγματα ομοιοκαταληξίας από το ποίημα (**5 μονάδες**) και επισημαίνοντας το είδος της (π.χ. ζευγαρωτή, πλεχτή κ.ά.). (**5 μονάδες**)

α.2. Στους στίχους του Καρυωτάκη απαντούν συχνά διασκελισμοί[3]. Να εντοπίσετε δύο (2) διασκελισμούς στο ποίημα. (**10 μονάδες**)

α.3. Να σχολιάσετε τον χρόνο και το πρόσωπο των ρημάτων που κυριαρχούν στο κείμενο κάνοντας παράλληλα αναφορά στον τίτλο του ποιήματος. (**5 μονάδες**)

---

[1] συρφετός: πλήθος, όχλος

[2] πρόζα: διάλογοι σε θεατρικό κείμενο

[3] «Ο διασκελισμός στην ουσία καταργεί μιαν αρχή και ένα αξίωμα της ποιητικής τέχνης: ότι δηλαδή κάθε στίχος πρέπει να εκφράζει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο νόημα». (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «τα αισθήματα στη χάρτινη καρδιά μας»: ποιο σχήμα λόγου αξιοποιεί ο ποιητής στον στίχο αυτό; (**5 μονάδες**)

β.2. Ένα από τα κύρια γνωρίσματα της ποίησης του Καρυωτάκη είναι ο αυτοσαρκασμός (η σκληρή ειρωνεία που ως στόχο έχει τον ίδιο τον εαυτό του). Να εντοπίσετε δύο (2) παραδείγματα αυτοσαρκασμού στο κείμενο. (**10 μονάδες**)

β.3. Να γράψετε τρεις (3) λόγιες και δύο (2) λαϊκές λέξεις του ποιήματος. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Καρυωτάκη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 189-198.]

Ο Καρυωτάκης, από την άποψη της ποιητικής τεχνοτροπίας, ανήκει στους νεοσυμβολιστές ποιητές της δεκαετίας του '20. Ουσιαστικά όμως θεωρείται, μαζί με τον Καβάφη, πρόδρομος της νεωτερικής ποίησης και του ποιητικού μοντερνισμού. Πολύ εύστοχα χαρακτηρίζεται ως ποιητής του μεταίχμιου. Ο χαρακτηρισμός αυτός έχει την έννοια ότι **τεχνοτροπικά και θεματικά, δεν ανήκει απόλυτα ούτε στη λεγόμενη παραδοσιακή ποίηση ούτε στη νεωτερική.** Εντάσσεται στο ενδιάμεσο, ανάμεσα στην ποιητική παράδοση και στον ποιητικό μοντερνισμό. Στην ποίησή του χρησιμοποιεί όλα τα τυπικά γνωρίσματα της ποιητικής παράδοσης (μέτρα, ομοιοκαταληξία, στροφές). Όμως, ορισμένα στοιχεία τον φέρνουν πιο κοντά στη νεωτερική ποίηση:

- η χρήση του ελευθερωμένου στίχου·
- τα θέματά του·
- η ποιητική του γλώσσα·
- η στροφή του προς την εσωτερική περιπέτεια του ανθρώπου.

α

α1. Σταυρωτή ομοιοκαταληξία (αββα): συρφετός-σκοπός και ομοιοκαταληξία-φιλοδοξία. Η ομοιοκαταληξία του ποιήματος είναι ένας τρόπος έκφρασης του σαρκασμού για τους ομοτέχνους του. Ο Καρυωτάκης χαρακτηρίζει τους ποιητές που συνθέτουν τον πυρήνα της συντροφιάς του ως άτομα του περιθωρίου («συρφετός»), αποκομμένα από την κοινωνία, της οποίας έχουν πέσει θύματα. Μοναδικό τους μέλημα και σκοπός της ύπαρξής τους είναι η αναζήτηση της ομοιοκαταληξίας.

α2.Ενδεικτικοί διασκελισμοί:

- *Μια τόσο ευγενικιά φιλοδοξία / έγινε της ζωής μας ο σκοπός (στ. 2-3).*
- *Αφήνουμε στο αγέρι τα μαλλιά / και τη γραβάτα μας (στ. 9-10).*

α3.Στο ποίημα «Όλοι μαζί…» κυριαρχεί ως ρηματικός χρόνος ο ενεστώτας και ως ρηματικό πρόσωπο το α' πληθυντικό. Η επιλογή αυτή συνάδει με τον τίτλο του ποιήματος που δηλώνει ομαδικότητα και κοινή συμπεριφορά, ενώ παράλληλα προϊδεάζει για το περιεχόμενο του ποιήματος που αναφέρεται στη δράση των ποιητών της εποχής του αλλά και στη στάση του ίδιοι απέναντι στους ομοτέχνους του. Συνεπώς, ο Καρυωτάκης απευθύνει κατηγορίες στους σύγχρονους ποιητές του καιρού του, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και ο ίδιος, ως σύγχρονος ποιητής.

β

β1.Στον στίχο αυτό ο Καρυωτάκης χρησιμοποιεί το σχήμα της μεταφοράς για να δηλώσει με τρόπο ειρωνικό τη γνώμη του για τα αισθήματα των σύγχρονών του ποιητών αλλά και τον επιφανειακό τρόπο με τον οποίον προσεγγίζουν τα βαθύτερη ουσία και το περιεχόμενο της ποιητικής τέχνης.

β2.Ο Καρυωτάκης επηρεασμένος από τους Fantaisistes του Βιγιόν, του ποιητή που γελούσε κλαίγοντας, αφήνει το θρήνο για το χαμένο όνειρο, αποδέχεται το αναπότρεπτο και ως τελευταίο όπλο κρατά τον σαρκασμό και κυρίως τον αυτοσαρκασμό. Οι ποιητές της εποχής του, μαζί με αυτούς και ο Καρυωτάκης, συμπεριφέρονται με γραφικότητα, για την οποία όμως ευθύνεται η περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής τους.

- *Παίρνουμε πόζα (στ. 10)*
- *Κι αν πειναλέοι γυρνούμε οληµερίς (στ. 17)*

β3.

Λόγιες λέξεις	Λαϊκές λέξεις
τιτλοφορούμεθα	πόζα
φύσις	πειναλέοι
εξιλαστήρια	

ΘΕΜΑ 2249-1

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859-1943)

Χαλάσματα

Γύρισα στα ξανθά παιδιάτικα λημέρια,
γύρισα στο λευκό της νιότης μονοπάτι,
γύρισα για να ιδώ το θαυμαστό παλάτι,
για με χτισμένο απ' των Ερώτων τ' άγια χέρια.
Το μονοπάτι το 'πνιξαν οι αρκουδοβάτοι[1],
και τα λημέρια τα 'καψαν τα μεσημέρια,
κι ένας σεισμός το 'ριξε κάτου το παλάτι,
και μες στα ερείπια τώρα και τ' αποκαΐδια
απομένω παράλυτος —σαύρες και φίδια
μαζί μου αδερφοζούν οι λύπες και τα μίση·
και το παλάτι ένας σεισμός το 'χει γκρεμίσει.

(Από την ποιητική συλλογή *Ασάλευτη ζωή*, Άπαντα, τ. Γ΄, 1904)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (**5 μονάδες**)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω σας επιλογή, επισημαίνοντας δύο (2) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (**10 μονάδες**)

α.3. Να δείξετε πώς συνδέεται ο τίτλος του ποιήματος με το περιεχόμενό του; (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο ποίημα αξιοποιείται το εκφραστικό μέσο της αντίθεσης. Να εντοπίσετε τις δύο (2) ενότητες του ποιήματος που συνδέονται αντιθετικά. (**10 μονάδες**)

β.2. Να παρατηρήσετε τις αλλαγές στους χρόνους των ρημάτων του ποιήματος. Ποιοι γραμματικοί χρόνοι αξιοποιούνται (**5 μονάδες**) και τι υποδηλώνει η εναλλαγή στους χρόνους; **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε το σχήμα της επανάληψης στους τρεις πρώτους στίχους του ποιήματος (**2 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του; (**3 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

[1] αρκουδόβατος: αναρριχώμενο πολυετές φυτό της ευρύτερης περιοχής της Μεσσηνίας

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Κ. Παλαμά, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 132-133.]

α

α1. Το ποίημα «Χαλάσματα» του Κ. Παλαμά ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση.

α2.

- οι στίχοι είναι 13σύλλαβοι
- διαθέτει ομοιοκαταληξία, ακανόνιστη: στους τέσσερις πρώτους στίχους η ομοιοκαταληξία είναι σταυρωτή (αββα), ο 5ος με τον 7ο (πλεκτή), ο 4ος με τον 6ο, ενώ οι στίχοι 8-10 ομοιοκαταληκτούν ζευγαρωτά.
- ο τίτλος είναι προϊδεαστικός του περιεχομένου.

α3.Ο τίτλος που είναι νοηματικά ενεργός, συμπυκνώνει το νόημα του ποιήματος, που δεν είναι άλλο από τη διαπίστωση του ποιητικού υποκειμένου πως η ζωή του, τα όνειρα και τα σχέδια που έκανε όταν ήταν νέος («γύρισα στο λευκό της νιότης μονοπάτι») και πίστευε στην απόλυτη δύναμη του έρωτα («απ' των Ερώτων τ' άγια χέρια»), τώρα όλα αυτά ένας σεισμός (η σκληρή πραγματικότητα της ζωής) τα μετέτρεψε σε χαλάσματα.

β

β1.Το ποίημα οργανώνεται σε δύο ενότητες που συνδέονται αντιθετικά μεταξύ τους: Την πρώτη ενότητα αποτελούν οι στ. 1-4 και τη δεύτερη, οι στ. 5-11.

β2.Στο ποίημα χρησιμοποιούνται τρεις γραμματικοί χρόνοι. Ο αόριστος (στ.1-7), ο ενεστώτας (στ. 8-10) και ο παρακείμενος (στ. 11). Ο αόριστος εκφράζει το τετελεσμένο γεγονός: τα νιάτα που πέρασαν ανεπιστρεπτί, καθώς και τις απογοητεύσεις («οι αρκουδοβάτοι», «τα μεσημέρια», «σεισμός») που ματαίωσαν τα όνειρα. Ο ενεστώτας («απομένω», «αδερφοζούν») δηλώνει την παροντική κατάσταση που βιώνει ο ποιητής ζώντας μέσα στα «αποκαΐδια», τα «ερείπια», τις «λύπες» και τα «μίση». Τέλος, ο παρακείμενος στον τελευταίο στίχο («και το παλάτι ένας σεισμός το 'χει γκρεμίσει») φανερώνει πως ό,τι κακό συντελέστηκε στο παρελθόν εξακολουθεί και σήμερα να πληγώνει τον ποιητή.

β3. Στους τρεις πρώτους στίχους παρατηρείται επαναφορά του ρήματος «γύρισα» το οποίο, αφενός, εντάσσει το ποίημα στον λεγόμενο «λυρισμό του εγώ», αφετέρου, είναι δηλωτικό της νοσταλγίας και της νοερής επιστροφής του ποιητικού υποκειμένου στα χρόνια της νιότης του.

ΘΕΜΑ 3244

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (1910-1975)
Mal du depart*

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων,
και θα πεθάνω μια βραδιά, σαν όλες τις βραδιές,
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων.

Για το Μαδράς, τη Σιγκαπούρ, τ' Αλγέρι και το Σφαξ
θ' αναχωρούν σαν πάντοτε περήφανα τα πλοία,
κι εγώ, σκυφτός σ' ένα γραφείο με χάρτες ναυτικούς,
θα κάνω αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά βιβλία.

Θα πάψω πια για μακρινά ταξίδια να μιλώ·
οι φίλοι θα νομίζουνε πως τα 'χω πια ξεχάσει,
κι η μάνα μου, χαρούμενη, θα λέει σ' όποιον ρωτά:
«Ήταν μια λόξα νεανική, μα τώρα έχει περάσει…»

Μα ο εαυτός μου μια βραδιάν εμπρός μου θα υψωθεί
και λόγο, ως ένας δικαστής στυγνός, θα μου ζητήσει,
κι αυτό το ανάξιο χέρι μου που τρέμει θα οπλιστεί,
θα σημαδέψει κι άφοβα το φταίχτη θα χτυπήσει.

Κι εγώ, που τόσο επόθησα μια μέρα να ταφώ
σε κάποια θάλασσα βαθιά στις μακρινές Ινδίες,
θα 'χω ένα θάνατο κοινό και θλιβερό πολύ
και μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων τις κηδείες.

(*Μαραμπού*, 1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
α
α.1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
α.2. Να βρείτε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του που να επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
α.3. Ο τίτλος του ποιήματος σημαίνει σε ελεύθερη απόδοση: «ο καημός της φυγής». Να τον δικαιολογήσετε με βάση το περιεχόμενο**. (5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

β
β.1. Να εντοπίσετε πέντε (5) εκφραστικά μέσα (μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις κλπ) που χρησιμοποιεί ο ποιητής. **(5 μονάδες)**
β.2. Να εντοπίσετε τις φράσεις που φανερώνουν τη γοητεία του ναυτικού ταξιδιού και τις φράσεις που δηλώνουν τη μη πραγμάτωση της ζωής του ναυτικού. Ποια συναισθήματα προκαλούνται; **(15 μονάδες)**
β.3. Να σχολιάσετε την αναφορά του ποιητή στους διάφορους τόπους. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με το έργο του Κ. Π. Καβάφη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας,* Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 266-267κ.ά.]

Ο «Μαραμπού», προσωνύμιο με το οποίο καθιερώθηκε από το 1933 ο Νίκος Καββαδίας, όταν εξέδωσε την πρώτη ποιητική του συλλογή, άφησε πολύ περιορισμένο σε έκταση έργο. Συγκαταλέγεται στους ποιητές του ελληνικού μοντερνισμού, παρά τα παραδοσιακά στοιχεία της ποίησής του. Με τα υλικά και τους όρους της λεγόμενης «παραδοσιακής» ποιητικής δημιουργεί ένα ύψος **προσωπικού μοντερνισμού.**

Ο γαλλικός τίτλος του ποιήματος «Maldudépart» μεταφράζεται σε «Πόνος της ψυχής». Το ποίημα είναι αφιερωμένο στην αδελφή του ποιητή, τη Ζένια. Αναφέρεται σε κάποιον λογιστή που ενώ στα νιάτα του ήθελε να ταξιδεύσεικαι μιλά πάντα για ταξίδια και μέρη μακρινά, λυπάται ότι θα πεθάνει χωρίς ποτέ να φύγει από το λογιστικό του γραφείο.Το ποίημα είναι ουσιαστικά αυτοβιογραφικό, εφόσον γράφεται όταν ο ποιητής δούλευε ακόμα σε ναυτιλιακή εταιρεία και δεν είχε ακόμα ταξιδέψει.

α

α1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση.

α2.

- ομοιοκαταληξία (σταθερά ομοιοκαταληκτεί ο 2ος με τον 4ο στίχο κάθε στροφής)
- έμμετρος στίχος (ιαμβικό μέτρο)
- τίτλος προϊδεαστικός του περιεχομένου

α3. Ο τίτλος του ποιήματος συνδέεται άρρηκτα με το περιεχόμενό του, καθώς όλη η ατμόσφαιρα του εμπεριέχει θλίψη, πόνο, καημό για μια επιθυμητή ψυχή που δεν συνέβη ποτέ και την οποία το ποιητικό υποκείμενο δεν μπόρεσε να ξεπεράσει. Το 1928, σε ηλικία δεκαοχτώ ετών, ο Νίκος Καββαδίας πιάνει δουλειά σ' ένα από τα ναυτικά γραφεία, τα οποία πρακτόρευαν τα πλοία των θείων του. Εκεί θα μείνει μόνο λίγους μήνες. Άρρωστος για αναχώρηση. Αυτός είναι, μεταφρασμένος, ο τίτλος του ποιήματος.

β

β1.

- μεταφορά: *να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων* (στ. 4)
- προσωποποίηση: *περήφανα το πλοία* (στ. 6)
- παρομοίωση: *ως ένας δικαστής στυγνός* (στ. 14)
- επανάληψη: *κηδεία… κηδεία* (στ. 20)
- ασύνδετο: *Για το μαδράς, τη Σιγκαπούρ, τ' Αλγέρι* (στ. 5)

β2.Φράσεις που δηλώνουν τη γοητεία του ναυτικού ταξιδιού:

- *Θα μείνω ιδανικός ... πόντων* (στ. 1-2)
- *Για το Μανδράς … πλοία* (στ. 5-6)
- *Κι εγώ … Ινδίες* (στ. 17-18)

Φράσεις που δηλώνουν τη μη πραγμάτωση της ζωής του ναυτικού:

- *και θα πεθάνω … οριζόντων* (στ. 3-4)
- *κι εγώ σκυφτός … βιβλία* (στ. 7-8)

- *Θα πάψω … ξεχάσει* (στ. 9-10)
- *Θα 'χω ένα θάνατο … κηδείες* (στ. 19-20)

Τα συναισθήματα που προκαλεί το ποίημα συνδέονται με τη ματαίωση των ονείρων του ποιητικού υποκειμένου. Θλίψη, πόνος έντονος για όσα πόθησε και δεν έζησε και για τη ματαιότητα της ζωής του που θα περάσει « σκυφτός» πάνω σε «λογιστικά βιβλία». Επομένως, ο τίτλος του ποιήματος, προϊδεαστικός του περιεχομένου, μας προετοιμάζει για τον καημό της αναχώρησης («dudepart») που δεν έγινε ποτέ.
Η γραφή του Καββαδία δημιουργεί ένα κλίμα υποβλητικό, η σκηνοθεσία των τόπων-σταθμών στα λιμάνια, αλλά και οι περιγραφές και αφηγήσεις από τη ζωή στο καράβι σαγηνεύουν τον αναγνώστη, καθώς ο ποιητής ιστορεί μικρά και μεγάλα, ατομικά και συλλογικά γεγονότα δημιουργώντας μιαν ατμόσφαιρα νεορομαντικού ρεμβασμού και ονείρου με στοιχεία αυθεντικού ρεαλισμού.

β3. Ο ποιητής αναφέρεται συχνά σε τόπους μακρινούς, σε εξωτικά λιμάνια που γοητεύουν το ποιητικό υποκείμενο και του δημιουργούν το αίσθημα της φυγής. Στον στ. 5 με ασύνδετο σχήμα καταγράφονται τα εξωτικά ονόματα λιμανιών της Ανατολής, της Μεσογείου αλλά και του Βορρά, τα οποία όμως δεν θα επισκεφθεί ποτέ ο ήρωας υποκύπτοντας στο «πρέπει» μιας μονότονης ρουτίνας σε ένα λογιστικό γραφείο. Έτσι, ο καημός της αναχώρησης («maldudepart») γίνεται περισσότερο επώδυνος.

ΘΕΜΑ 3261

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ (1896-1923)

[Ο κήπος είμαι ...]

Ο κήπος είμαι που άλλοτε με τ' άνθη του ευωδούσε
κι εγέμιζε με χαρωπό τιτίβισμα πουλιών,
που με κρυφομιλήματα και ψίθυρο φιλιών,
τη νύχτα στη σκιάδα του, η αγάπη επερπατούσε.

Ο κήπος είμαι που έμεινε χρόνια πολλά στην ίδια
θέση, μάταια προσμένοντας κάποιαν επιστροφή,
που αντί λουλούδια τώρα πια στ' αγκάθια έχει ταφεί
που σώπασαν τ' αηδόνια του και πνίγεται στα φίδια.

(*Ελεγεία και σάτιρες*, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α
α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
α.2. Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. **(15 μονάδες)**
α.3. Ως τίτλος του ποιήματος επιλέγεται η πρώτη φράση του πρώτου στίχου. Να τον σχολιάσετε σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β
β.1.Να αντιστοιχίσετε τις εικόνες της πρώτης στροφής με εκείνες της δεύτερης επισημαίνοντας τα αντιθετικά ζεύγη των λέξεων. **(10 μονάδες)**
β.2. Το ποίημα στηρίζεται σε μια βασική επανάληψη. Αφού την εντοπίσετε να σχολιάσετε τη λειτουργία της στο κείμενο **(10 μονάδες)**
β.3.Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος: καθαρεύουσα, δημοτική ή απλή καθομιλουμένη; **(2 μονάδες).** Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με τρία σχετικά παραδείγματα. **(3 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

«Ο Καρυωτάκης, από την άποψη της ποιητικής τεχνοτροπίας, ανήκει στους νεο-συμβολιστές ποιητές της δεκαετίας του '20. Ουσιαστικά, όμως θεωρείται, μαζί με τον Καβάφη, πρόδρομος της νεοτερικής ποίησης και του ποιητικού μοντερνισμού, κινήματος που πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα γύρω στα 1930. Πολύ εύστοχα χαρακτηρίζεται ως **ποιητής του μεταίχμιου**. Ο χαρακτηρισμός αυτός έχει την έννοια ότι τεχνοτροπικά και θεματικά, δεν ανήκει απόλυτα ούτε στη λεγόμενη παραδοσιακή ποίηση ούτε στη νεοτερική· εντάσσεται στο ενδιάμεσο, ανάμεσα στην ποιητική παράδοση και στον ποιητικό μοντερνισμό. Στον Καρυωτάκη υπάρχει σπερματικά και διάσπαρτα ο μοντέρνος ποιητικός λόγος και ως μορφική πραγμάτωση και ως θεματική ανανέωση. Στην ποίησή του, βέβαια, χρησιμοποιεί όλα τα τυπικά γνωρίσματα (μέτρα, ομοιοκαταληξία, στροφές) της ποιητικής παράδοσης. Ίσως με την ποίηση του Καρυωτάκη να ξεκινάει η ιστορία της υπαρξιακής ποίησης στον τόπο μας».

[Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 189]

α

α1. Το ποίημα μορφικά ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση.

α2.

- σταυρωτή ομοιοκαταληξία (αββα)
- σταθερός αριθμός στίχων σε κάθε στροφή (δύο τετράστιχες στροφές) και σταθερός αριθμός συλλαβών ανά στίχο (14σύλλαβοι)
- ο 1ος και ο 4ος στίχος κάθε στροφής είναι παροξύτονοι, ενώ ο 2ος και ο 3ος οξύτονοι.

α3. Ο τίτλος του ποιήματος είναι προϊδεαστικός του περιεχομένου. Αυτό αποτελεί στοιχείο της παραδοσιακής ποίησης στην οποία εντάσσεται το ποίημα. Η έμφαση που δίδεται σ' αυτή τη φράση φαίνεται και στο γεγονός ότι επαναλαμβάνεται και στις δύο στροφές του ποιήματος. Το ρήμα «είμαι» προσδίδει υπαρξιακό περιεχόμενο στο ποίημα.

β

β1. Αντιθετικά ζεύγη λέξεων:

Α	**Β**
χαρωπό τιτίβισμα πουλιών (στ. 2)	*σώπασαν τ' αηδόνια (στ. 8)*
τ' άνθη του ευωδούσε (στ. 1)	*στ' αγκάθια έχει ταφεί (στ. 7)*
η αγάπη περπατούσε (στ. 4)	*και πνίγεται στα φίδια (στ. 8)*

β2.Η επανάληψη εντοπίζεται στη φράση « Ο κήπος είμαι…» (βλ. απάντηση α3.). Πρέπει να σημειωθεί πως ο τίτλος δεν τέθηκε από τον ίδιο τον ποιητή, εφόσον βρίσκεται μέσα σε αγκύλες, αλλά τέθηκε ως τίτλος-εργασίας (ψευδότιτλος) για να διακρίνονται τα ποιήματα.

β3. Η γλώσσα του ποιήματος είναι η απλή καθομιλουμένη: *χαρωπό, κρυφομιλήματα, επερπατούσε*. Λέξεις απλές αλλά με συμβολικό περιεχόμενο.

ΘΕΜΑ 4435

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Ο βασιλεύς Δημήτριος [1]

Ώσπερ ου βασιλεύς, αλλ' υποκριτής, μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιάν αντί της τραγικής εκείνης, και διαλαθών υπεχώρησεν.[2]

Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*

Σαν τον παραίτησαν οι Μακεδόνες
κι απέδειξαν πως προτιμούν τον Πύρρο
ο βασιλεύς Δημήτριος (μεγάλην
είχε ψυχή) καθόλου — έτσι είπαν —
δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς. Επήγε
κ' έβγαλε τα χρυσά φορέματά του,
και τα ποδήματά του πέταξε
τα ολοπόρφυρα. Με ρούχ' απλά
ντύθηκε γρήγορα και ξέφυγε.
Κάμνοντας όμοια σαν ηθοποιός
που όταν η παράστασις τελειώσει,
αλλάζει φορεσιά κι απέρχεται.

(*Ποιήματα*,1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1 Να καταγράψετε τα πέντε (5) ρήματα του κειμένου με τα οποία δηλώνεται η σταδιακή μεταμφίεση του Δημητρίου. **(5 μονάδες)**

---

[1] Πρόκειται για τον Δημήτριο Α΄ τον Πολιορκητή (337-283π.Χ.), τον γιο του Αντίγονου, διαδόχου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η ιστορία εκθέτει επαρκώς τις μάχες, τις νίκες και τις ήττες του Δημητρίου, για τις οποίες έλαβε το προσωνύμιο Πολιορκητής και τόσο στην Αθήνα όσο και στην Κύπρο λατρεύτηκε ως θεός. Οι πηγές δεν τον αναγνωρίζουν μόνο ως ικανό στρατιωτικό, αλλά και ως επιρρεπή προς τις ασωτίες.

[2] Μεταμφιέστηκε όχι σα βασιλιάς, αλλά σαν ηθοποιος, βάζοντας μια σκούρα χλαμύδα αντί εκείνης που φορούν στις τραγωδίες· κι έτσι έφυγε απαρατήρητος.

β.2. Να βρείτε στο ποίημα πέντε (5) λέξεις ή φράσεις χαρακτηριστικές των γλωσσικών επιλογών του Καβάφη: μία (1) ιδιωματική, μία (1) λαϊκή και τρεις (3) λόγιες. (**10 μονάδες**)

β.3. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία της παρένθεσης και της παύλας στον τρίτο και στον τέταρτο στίχο; (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Απαντήσεις

[Σχετικά με το έργο του Κ. Π. Καβάφη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας,* Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 147 κ.ε.]

Το ποίημα αυτό του Καβάφη γράφτηκε το 1906 και είναι ιστορικό. Πιο συγκεκριμέναστο ιστοριογενές αυτό ποίημα ο ποιητής επιλέγει ένα στιγμιότυπο από τον πολυτάραχο βίο του βασιλιά της Μακεδονίας Δημήτριου Α' του Πολιορκητή (337 – 283 π.Χ.).Το πρόσωπο και τα γεγονότα καταγράφονται στην ιστορία των ελληνιστικών χρόνων, καθώς και οι ενέργειες των πρωταγωνιστών. Το μήνυμα του ποιήματος είναι σαφέστατο στην ειρωνεία (μεγάλην είχε ψυχή…), για τον Δημήτριο, τον γιο του Αντίγονου του Μονόφθαλμου, διαδόχου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η ιστορία εκθέτει επαρκώς τις μάχες, τις νίκες και τις ήττες του Δημητρίου, για τις οποίες έλαβε το προσωνύμιο Πολιορκητής και τόσο στην Αθήνα όσο και στην Κύπρο λατρεύτηκε ως θεός. Οι πηγές δεν τον αναγνωρίζουν μόνο ως ικανό στρατιωτικό, αλλά και μεγάλο γυναικά και επιρρεπή προς τις ασωτίες. Εξαιτίας ακριβώς αυτών των αδυναμιών του εγκατέλειψε τον θρόνο και πέθανε από άσωτοβίο. Ό,τι καταξιώνει τον αρχηγό ενός κράτους είναι οι σκέψεις και οι πράξεις του, όχι τα ενδύματα και τα υποδήματα. Όπως αποδείχθηκε όμως για τον Δημήτριο, το βασιλικό αξίωμα δεν ήταν στάση ζωής. Στην πρώτη αντίσταση που βρήκε εξαφανίστηκε, όπως ο ηθοποιός, ο οποίος αλλάζει φορεσιά και φεύγει μετά την παράσταση. Έπαιξε τον βασιλιά, όσο τα πράγματα ήταν βολικά γι' αυτόν. Μόλις δυσκόλεψαν, αντί να δώσει τη μάχη του ως όφειλε σαν ηγέτης, φέρθηκε σαν ένας κοινός θνητός.Παρέμεινε στον θρόνο της Μακεδονίας για έξι χρόνια, μέχρι που οι Μακεδόνες στρατιώτες τον εγκατέλειψαν το 288 π.Χ., βαριεστημένοι να πολεμούν για να αυξάνουν την επικράτειά του, και αυτομόλησαν στο αντίπαλο στρατόπεδο, του Ηπειρώτη βασιλιά Πύρρου. Στα 288 π.Χ. τοποθετείται και το επεισόδιο που επιλέγει να παρουσιάσει ο Καβάφης.

α

α1.Το ποίημα εντάσσεται στη μοντέρνα ποίηση.

α2.

- απουσία ομοιοκαταληξίας
- αφαιρετική πυκνότητα
- πεζολογικός τόνος

β

β1.Η σταδιακή μεταμφίεση του Δημήτριου μπορεί ν' ανιχνευθεί στα παρακάτω ρήματα:

- επήγε (στ. 5)
- έβγαλε (στ. 6)
- πέταξε (στ. 7)
- ντύθηκε (στ. 9)
- ξέφυγε (στ. 9)

β2.

- ιδιωματική: κάμνοντας (στ. 10)
- λαϊκή: ποδήματα (στ. 7)
- λόγιες: βασιλεύς (στ. 3), παράστασις (στ. 11), απέρχεται (στ. 12)

β3.

- Στους στ. 3 και 4 η παρένθεση που περικλείει τον χαρακτηρισμό (*μεγάλην είχε ψυχή*) αποτυπώνει την προσωπική άποψη του ποιητή για τον ήρωα του ποιήματος. Είναι μια αμφίσημη (παρενθετικό σχόλιο) στάση του ποιητή, καθώς επισημαίνει τη γενναιότητα του ήρωα. Ο Καβάφης μοιάζει να μην υιοθετεί απόλυτα την επιτιμητική προσέγγιση του Πλουτάρχου, έστω κι αν χρησιμοποιεί την παρομοίωση του Δημήτριου με ηθοποιό. Ενδεχομένως υπό άλλες συνθήκες και για κάποιο άλλο πολιτικό πρόσωπο, ο Καβάφης να δεχόταν κατηγορηματικά το απαράδεκτο μιας τέτοιας δόλιας αποχώρησης από το πεδίο μιας πολεμικής αναμέτρησης. Εντούτοις, ο Δημήτριος αποτελεί μια ξεχωριστή προσωπικότητα, που κερδίζει έστω και τον **έμμεσα δηλούμενο θαυμασμό** του ποιητή.

- Στον 4 οι παύλες απομονώνουν τη φράση (*έτσι είπαν*). Με τη χρήση αυτού του σημείου στίξης ο Καβάφης αποστασιοποιείται από τις φήμες, τις καταγράφει όμως, κι έτσι το κείμενο κερδίζει σε αντικειμενικότητα και αποκτά διαχρονικό και οικουμενικό περιεχόμενο.

ΘΕΜΑ 4514

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Εν Σπάρτη
Δεν ήξερεν ο βασιλεύς Κλεομένης[1], δεν τολμούσε —
δεν ήξερε έναν τέτοιον λόγο πώς να πει
προς την μητέρα του: ότι απαιτούσε ο Πτολεμαίος[2]
για εγγύησιν της συμφωνίας των ν' αποσταλεί κι αυτή
εις Αίγυπτον και να φυλάττεται[3]·
λίαν ταπεινωτικόν, ανοίκειον πράγμα.
Κι όλο ήρχονταν για να μιλήσει· κι όλο δίσταζε.
Κι όλο άρχιζε να λέγει· κι όλο σταματούσε.

Μα η υπέροχη γυναίκα τον κατάλαβε
(είχεν ακούσει κιόλα κάτι διαδόσεις σχετικές),
και τον ενθάρρυνε να εξηγηθεί.
Και γέλασε· κ' είπε βεβαίως πηαίνει.
Και μάλιστα χαίρονταν που μπορούσε νάναι
στο γήρας της ωφέλιμη στην Σπάρτη ακόμη.

Όσο για την ταπείνωσι — μα αδιαφορούσε.
Το φρόνημα της Σπάρτης ασφαλώς δεν ήταν ικανός
να νοιώσει ένας Λαγίδης[4] χθεσινός·
όθεν κ' η απαίτησίς του δεν μπορούσε
πραγματικώς να ταπεινώσει Δέσποιναν
Επιφανή ως αυτήν· Σπαρτιάτου βασιλέως μητέρα.
(1928)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α
α.1. Κατά τη γνώμη σας, το ποίημα προσεγγίζει περισσότερο την παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση; Να υποστηρίξετε την άποψή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τρία μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(μονάδες 15)**
α.2. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(μονάδες 10)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

β
β.1. Να βρείτε πέντε σχήματα επανάληψης στην πρώτη στροφική ενότητα του ποιήματος και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(μονάδες 10)**

---

[1] Κλεομένης ο Γ΄: βασιλιάς της Σπάρτης
[2] Πτολεμαίος Γ΄: ηγεμόνας του ελληνιστικού βασιλείου της Αιγύπτου
[3] να φυλάττεται: να κρατείται ως όμηρος
[4] Λαγίδης: ο Πτολεμαίος

β.2. Να επισημάνετε στο ποίημα τρία (3) ρήματα που δηλώνουν τη συναισθηματική κατάσταση της γυναίκας και δύο (2) επίθετα που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα της. **(5 μονάδες)**

β.3. *(είχεν ακούσει κιόλα κάτι διαδόσεις σχετικές).* Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία του παρενθετικού στίχου; **(μονάδες 5)**

β.4. Η γλώσσα της ποίησης του Καβάφη χαρακτηρίζεται από τη χρήση ιδιωματικών τύπων και λόγιων εκφράσεων. Να βρείτε στο ποίημα τέσσερις (4) λόγιους γλωσσικούς τύπους και ένα γλωσσικό ιδιωματικό στοιχείο. **(μονάδες 5)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

Απαντήσεις

Το «Ἐν Σπάρτη» είναι ένα από τα ποιήματα πολιτικής του Καβάφη, με το οποίο ο ποιητής προβάλλει το ήθος της Κρατησίκλειας και επιχειρεί να αναδείξει τη μητέρα του βασιλιά της Σπάρτης ως ιδανικό πρότυπο ηγέτη. Η Κρατησίκλεια παρά το γεγονός ότι είναι ήδη σε μεγάλη ηλικία και παρά το γεγονός ότι η μετάβασή της στην Αίγυπτο μπορεί να σημάνει το τέλος της, είναι έτοιμη να θυσιαστεί για τη χώρα της, καθώς θέτει τον εαυτό της στην υπηρεσία του λαού της, όπως άλλωστε θα έπρεπε να κάνει κάθε πραγματικός ηγέτης. Ο Καβάφης αντλεί τις ιστορικές πληροφορίες του από τον *Βίο Κλεομένους* του Πλουτάρχου. Το ποίημα συμπληρώνεται από το μεταγενέστερο (1929) «Ἄγε, ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων».

α

α1.Το ποίημα προσεγγίζει περισσότερο τη μοντέρνα ποίηση.

- Η καβαφική ποίηση (όπως και ο Μοντερνισμός γενικά) μπορεί να χαρακτηρισθεί ως ποίηση της βιβλιοθήκης, όπου τα κείμενα αποκαθιστούν μια συνειδητή σχέση με προηγούμενα κείμενα. Ο ποιητής εμπνέεται από το έργο του Πλουτάρχου *Βίος Κλεομένους*. [βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική Λογοτεχνία Α' Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας,* Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 150]
- Οι στίχοι διαθέτουν διαφορετικό αριθμό στίχων.
- Το λεξιλόγιο είναι αντιποιητικό (*φυλάττεται, εγγύησιν, ωφέλιμη*…)

α2.Με τη λόγια σύνταξη ορίζεται ο χώρος όπου εκτυλίσσεται ο μύθος και έμμεσα συνδέεται το πολιτικό ήθος της Κρατησίκλειας με τον τόπο καταγωγής της.Είναι χαρακτηριστικό πως ο όρος μετά τον τίτλο επανέρχεται στον στίχο 16, όπου αντιπαραβάλλεται η ανωτερότητα του φρονήματος της Σπάρτης προς το ήθος των Πτολεμαίων. Επίσης, με τον τίτλο το ποίημα αποκτά ιστορική χρωματικότητα, καθώς αναφέρεται στον βασιλιά της Σπάρτης Κλεομένη Γ' (236-222 π.Χ.) ο οποίος ζήτησε τη βοήθεια του Πτολεμαίου Γ' της Αιγύπτου για την αντιμετώπιση των ενωμένων εναντίον της Σπάρτης δυνάμεων της Μακεδονίας και της Αχαϊκής Συμπολιτείας και αυτός του την πρόσφερε με αντάλλαγμα την αποστολή ως ομήρων στην Αλεξάνδρεια της μητέρας και των παιδιών του Σπαρτιάτη βασιλιά.

β

β1.*δεν ήξερε – δεν τολμούσε – δεν ήξερε… κι όλο ήρχονταν – κι όλο δίσταζε – κι όλο άρχιζε – κι όλο σταματούσε.*

Με τις επαναλήψεις τονίζεται με τρόπο παραστατικό η διστακτικότητα, η αναβλητικότητα και η αμηχανία του βασιλιά Κλεομένη, πώς να ζητήσει από τη μητέρα του μία τόσο μεγάλη θυσία για χάρη της πατρίδας. Με την εμφατική αυτή παρουσίαση του δισταγμού του Κλεομένη, ο Καβάφης κατορθώνει να τονίσει την ευκολία με την οποία η Κρατησίκλεια αποδέχεται να πάει ως όμηρος του Πτολεμαίου.

β2.

- Ρήματα που δηλώνουν τη συναισθηματική κατάσταση της γυναίκας:
- *τον κατάλαβε (στ. 3)*
- *ενθάρρυνε (στ. 11)*
- *γέλασε (στ. 12)*
- *χαίρονταν (στ. 13)*

- Επίθετα που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα της:
- *ωφέλιμη (στ. 14)*
- *υπέροχη (στ. 9)*

β3. Ο παρένθετος στίχος *(είχεν ακούσει κιόλα κάτι διαδόσεις σχετικές)* αποτελεί ένα σχόλιο του ποιητή, ο οποίος αξιοποιώντας σχετικά χωρία του Πλουτάρχου, επιθυμεί να εξάρει το ήθος της Κρατησίκλειας, με το να προφυλάξει τον γιο της από τα σχόλια του κόσμου και να τον βγάλει από τη δύσκολη θέση στην οποία βρίσκεται. Ποίημα λοιπόν «ηρωικού στωικισμού» το «Ἐν Σπάρτη» εξαίρει το υψηλό σπαρτιατικό φρόνημα της Κρατησίκλειας που αδιαφορούσε για την ταπείνωση.

β4.

- Λόγιοι γλωσσικοί τύποι: *εγγύησιν, λίαν, των (στ. 4), ανοίκειον, όθε, βασιλέως, εις, γήρας*…
- Ιδιωματικό γλωσσικό στοιχείο: *πηαίνει (στ. 12)*

ΘΕΜΑ 4529

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Γυναίκες

Είναι πολύ μακρινές οι γυναίκες. Τα σεντόνια τους μυρίζουν καληνύχτα.
Ακουμπάνε το ψωμί στο τραπέζι για να μη νιώσουμε πως λείπουν.
Τότε καταλαβαίνουμε πως φταίξαμε. Σηκωνόμαστε απ' την καρέκλα και λέμε:
«Κουράστηκες πολύ σήμερα», ή «άσε, θ' ανάψω εγώ τη λάμπα».

Όταν ανάβουμε το σπίρτο, εκείνη στρέφει αργά πηγαίνοντας
με μιαν ανεξήγητη προσήλωση προς την κουζίνα. Η πλάτη της
είναι ένα πικραμένο βουναλάκι φορτωμένο με πολλούς νεκρούς –
τους νεκρούς της φαμίλιας, τους δικούς της νεκρούς και τον δικό σου.

Ακούς το βήμα της να τρίζει στα παλιά σανίδια
ακούς τα πιάτα να κλαίνε στην πιατοθήκη κι ύστερα ακούγεται
το τραίνο που παίρνει τους φαντάρους για το μέτωπο.

(Ποιήματα, Β' Τόμος, 1961)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α
α.1. Το ποίημα εντάσσεται κατά τη γνώμη σας στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) στοιχεία της μορφής του που να επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας.(**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.
β.1. Να βρείτε στο ποίημα και να καταγράψετε δύο (2) εικόνες που σχετίζονται με τις οικιακές εργασίες που αναλαμβάνουν συνήθως οι γυναίκες. (**10 μονάδες)**
β.2. Να βρείτε στο ποίημα τις δύο (2) φράσεις που παρατίθενται σε ευθύ λόγο και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (**5 μονάδες)**
β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα μία (1) προσωποποίηση, δύο (2) μεταφορές, μία (1) ακουστική εικόνα και μία (1) επανάληψη. (**10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Γ. Ρίτσου, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 254-259. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. Το ποίημα «Γυναίκες» εντάσσεται στη σφαίρα της μοντέρνας ποίησης.

α2. [βλ. σελ. 203-209]

- Η τάση προς την απορρύθμιση του ποιήματος: είναι γραμμένο σε ελεύθερο στίχο χωρίς συγκεκριμένο μέτρο και αριθμό συλλαβών σε κάθε στίχο. Επίσης, δεν υπάρχει ομοιοκαταληξία.
- Η δραματικότητα του στίχου: ο στίχος κόβεται αναγκαστικά όχι εκεί που υπαγορεύει η σύνταξη αλλά εκεί όπου ο ποιητής θέλει να δώσει έμφαση (στ. 5-6: *Η πλάτης / είναι…*)
- Χρήση καθημερινού λεξιλογίου: ο ποιητής χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο του καθημερινού προφορικού λόγου (*άσε, θ' ανάψω εγώ τη λάμπα*).
- Τολμηρότητα στον σχηματισμό μεταφορών: (στ. 1: *τα σεντόνια τους μυρίζουν καληνύχτα).*

β

β1.

- στ. 2: *ακουμπάνε το ψωμί στο τραπέζι*: υπεύθυνες για την προετοιμασία και το σερβίρισμα του καθημερινού φαγητού της οικογένειας.
- στ. 10: *ακούς τα πιάτα να κλαίνε στην πιατοθήκη.*η ύπαρξη της γυναίκας ταυτίζεται με το καθημερινό σιγύρισμα των οικιακών αντικειμένων.

β2.

- *«Κουράστηκες πολύ σήμερα»*
- *«άσε, θ' ανάψω εγώ τη λάμπα»*

  Η μετάβαση στον ευθύ λόγο προσδίδει στο κείμενο αμεσότητα, θεατρικότητα και παραστατικότητα. Τα συναισθήματα/σχέσεις των προσώπων γίνονται έτσι πιο κατανοητά για τον αναγνώστη.

β3.

- **προσωποποίηση:** *ακούς τα πιάτα να κλαίνε στην πιατοθήκη (στ. 10)*
- **μεταφορά 1η:***τα σεντόνια τους μυρίζουν καληνύχτα (στ. 1)*
- **μεταφορά 2η:** *πικραμένο βουναλάκι (στ. 7)*
- **ακουστική εικόνα:***Ακούς το βήμα της να τρίζει στα παλιά σανίδια (στ. 9)*
- **επανάληψη:** *ακούς… ακούς (στ. 9, 10)*

ΘΕΜΑ 4531

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900 - 1971)

Θεατρίνοι, Μ.Α.[1]

Στήνουμε θέατρα και τα χαλνούμε
όπου σταθούμε κι όπου βρεθούμε
στήνουμε θέατρα και σκηνικά,
όμως η μοίρα μας πάντα νικά

και τα σαρώνει και μας σαρώνει
και τους θεατρίνους και το θεατρώνη
υποβολέα και μουσικούς
στους πέντε ανέμους τους βιαστικούς!

Σάρκες, λινάτσες, ξύλα, φτιασίδια,
ρίμες, αισθήματα, πέπλα, στολίδια,
μάσκες, λιογέρματα, γόοι[2] και κραυγές
κι επιφωνήματα και χαραυγές

ριγμένα ανάκατα μαζί μ' εμάς
(πες μου πού πάμε; πες μου πού πας;)
πάνω απ' το δέρμα μας γυμνά τα νεύρα
σαν τις λουρίδες ονάγρου[3] ή ζέβρα

γυμνά κι ανάερα, στεγνά στην κάψα
(πότε μας γέννησαν; πότε μας θάψαν;)
και τεντωμένα σαν τις χορδές
μιας λύρας που ολοένα βουίζει - δες

και την καρδιά μας: ένα σφουγγάρι,
στο δρόμο σέρνεται και στο παζάρι
πίνοντας το αίμα και τη χολή
και του τετράρχη[4] και του ληστή.

(Μέση Ανατολή, Αύγουστος 1943)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, ως προς τη μορφή του στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά στοιχεία της μορφής του που επαληθεύουν την

---

[1] Τα αρχικά Μ.Α. σημαίνουν Μέση Ανατολή. Εκεί βρέθηκε ο ποιητής με την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση κατά διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η χώρα είχε κατακτηθεί από τα γερμανικά στρατεύματα.

[2] θρήνοι

[3] όναγρος: το άγριο γαϊδούρι.

[4] τετράρχης: διοικητής τετραρχίας, εδώ: ο Ηρώδης.

προηγούμενη απάντησή σας. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Όσα περιγράφονται στο ποίημα, υπάρχει η αίσθηση ότι εξελίσσονται με ένταση και ταχύτητα. Να βρείτε δύο (2) εικόνες – μία οπτική και μία ηχητική– που αποδίδουν παραστατικότερα αυτή την εντύπωση.(**10 μονάδες**)

β.2. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία των δύο παρενθετικών ερωτηματικών στίχων *(πες μου πού πάμε; πες μου πού πας;) (πότε μας γέννησαν; πότε μας θάψαν;)* της τέταρτης και της πέμπτης στροφής; (**5 μονάδες**)

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) παρομοιώσεις, μία (1) μεταφορά, μία (1) επανάληψη και μία (1) προσωποποίηση. (**5 μονάδες**)

β.4. Να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις από την ορολογία του θεάτρου που απαντούν στο κείμενο. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Γ. Σεφέρη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 224 κ.ε. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. «Ωστόσο, πολλοί μοντέρνοι ποιητές, όπως οι Ρίτσος, Ελύτης, Σεφέρης και πολλοί άλλοι μάς έχουν δώσει ποιήματα και στον λεγόμενο «παραδοσιακό» (έμμετρο) στίχο, χωρίς αυτό να σημαίνει τη μετάταξή τους στον πίνακα των ποιητών της παραδοσιακής ποίησης. Ο ελεύθερος στίχος, βέβαια, φαίνεται και είναι ένας ***εξωτερικός*** όρος της μοντέρνας ποίησης, όχι όμως και αμελητέος. Είναι δυνατό, από την άλλη, να έχουμε και σε μετρικό στίχο νεωτερικό αποτέλεσμα, αν διαπιστώνουμε γνωρίσματα που εγγράφονται στο είδος…» [βλ. σελ. 206]

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να εντάξουμε το ποίημα του Σεφέρη, ως προς τη μορφή του, στην παραδοσιακή ποίηση.

α2. [Βλ. σελ. 112]

- έχει ομοιοκαταληξία ζευγαρωτή (ααββ)
- μέτρο ιαμβικό (u-), οι στίχοι είναι 10σύλλαβοι και 9σύλλαβοι (όχι πάντα)
- ο τίτλος είναι προϊδεαστικός του περιεχομένου
- κανονική στίξη και αυστηρή στροφική μορφή (τετράστιχες στροφές)

β

β1.

- **οπτική εικόνα:** στίχοι 1-2: ο ποιητής προβάλλει την αέναη μεταβολή των τόπων όπου οι θεατρίνοι στήνουν τις θεατρικές σκηνές τους (« όπου σταθούν κι όπου βρεθούν»).
- **ηχητική εικόνα:** στίχοι 11-12 («μάσκες … χαραυγές»): η ένταση και η ταχύτητα της μεταβολής αποτυπώνονται ακουστικά με τις λέξεις:*γόοι, κραυγές, επιφωνήματα.*

β2. Οι παρενθετικοί ερωτηματικοί στίχοι συνάδουν προς το περιεχόμενο του ποιήματος που είναι θεατρικό, καθώς ο ευθύς λόγος τους προσδίδει στο κείμενο θεατρικότητα και ζωντάνια, ενώ η ερωτηματική μορφή επιτείνει την ένταση και την αγωνία που βιώνουν τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν. Επίσης, τα ερωτήματα αυτά, βαθιά υπαρξιακά προσδίδουν στο ποίημα και έναν φιλοσοφικό τόνο που υπερβαίνει την παραδοσιακή μορφή του ποιήματος και συνάδει περισσότερο με το μοντέρνο (νεωτερικό) πνεύμα του ποιητή.

β3.

- **παρομοίωση 1η:** *σαν τις λουρίδες ονάγρου ή ζέβρα (στ. 16)*
- **παρομοίωση 2η:** *σαν τις χορδές μιας λύρας (στ. 19-20)*
- **μεταφορά:** *και μας σαρώνει (στ. 5)*
- **επανάληψη:** *στήνουμε θέατρα (στ. 1 και 3)*
- **προσωποποίηση:** *στους πέντε ανέμους του βιαστικούς! (στ. 8)*

β4.

- *θεατρώνης (στ. 6)*
- *υποβολέα (στ. 7)*
- *σκηνικά (στ. 1)*
- *θεατρίνους (στ. 7)*
- *μάσκες (στ. 11)*

ΘΕΜΑ 4664

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900-1971)

[Ο τόπος μας]

Ι΄

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.
Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές, που ηχούν και που
τις προσκυνούμε.
Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με τη μοναξιά μας
ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα σώματά μας.
Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε μπορέσαμε να χτι-
σουμε
τα σπίτια τα καλύβια και τις στάνες μας.
Κι οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια και τα δάχτυλα
γίνουνται αινίγματα ανεξήγητα για την ψυχή μας.
Πώς γεννηθήκαν πώς δυναμώσανε τα παιδιά μας;

Ο τόπος μας είναι κλειστός. Τον κλείνουν
οι δυο μαύρες Συμπληγάδες[1]. Στα λιμάνια
την Κυριακή σαν κατεβούμε ν' ανασάνουμε
βλέπουμε να φωτίζουνται στο ηλιόγερμα
σπασμένα ξύλα από ταξίδια που δεν τελείωσαν
σώματα που δεν ξέρουν πια πώς ν' αγαπήσουν.

(Από τη συλλογή *Μυθιστόρημα,* Εστία, 1935)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ως προς τη μορφή του είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο. (**5 μονάδες**)

α.2. Να καταγράψετε τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος, τα οποία να τεκμηριώνουν την απάντησή σας στο α.1. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ο Σεφέρης αξιοποιεί στο ποίημά του το εκφραστικό μέσο της επανάληψης. Να εντοπίσετε μια επανάληψη (**4 μονάδες**) και να επισημάνετε τη λειτουργία της στο ποίημα. (**8 μονάδες**)

---

[1]*Τον κλείνουν δυο μαύρες Συμπληγάδες*: Σύμφωνα με την ευχή της Μήδειας: Είθ' ώφελ' Αργούς μη διαπτάσθαι σκάφος / Κολχών ες αίαν κυανέας Συμπληγάδας [Μακάρι το σκάφος της Αργώς να μην είχε περάσει / φτερωτό τις μαύρες Συμπληγάδες για τη γη των Κόλχων, Ευριπίδης, *Μήδεια* 1 – 2]

β.2. Ο ποιητής χρησιμοποιεί συχνά στα ποιήματά του το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Να γράψετε τέσσερα (4) παραδείγματα χρήσης του πρώτου πληθυντικού προσώπου στο ποίημα (**8 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του.(**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Γ. Σεφέρη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 224 κ.ε. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. Το ποίημα εντάσσεται στη μοντέρνα ποίηση.

α2.

- Ο στίχος είναι ελεύθερος: δεν έχει συγκεκριμένο μέτρο, είναι ανομοιοκατάληκτος, οι στίχοι δεν έχουν συγκεκριμένο αριθμό συλλαβών [βλ. σελ. 206].
- Χρήση καθημερινού λεξιλογίου (π.χ. *πηγάδια, στέρνες, σκεπή, καλύβια, στάνες…)* [βλ. σελ. 208]
- Αφαιρετική πυκνότητα (π.χ.: στ. 5 *Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδος με τη μοναξιά μας*) [βλ. σελ. 208]
- Έκφραση με εικόνες: οι εικόνες της μοντέρνας ποίησης διαστέλλουν το οπτικό μας πεδίο και δίνουν μια άλλη διάσταση και όψη της καθημερινότητας (π.χ. στ. 16-18 *βλέπουμε να φωτίζουνται … ν' αγαπήσουν*) [βλ. σελ. 211]

β

β1.Επανάληψη εντοπίζεται στους στ. 1 και 13 («Ο τόπος μας είναι κλειστός»). Με την επανάληψη της φράσης αυτής ο ποιητής αισθητοποιεί την εικόνα ενός περίκλειστου χώρου που επηρεάζει αρνητικά την ψυχολογία όσων τον ενοικούν, μεγεθύνοντας το αίσθημα της μοναξιάς και του αδιεξόδου.

β2.
στ. 1:*ο τόπος μας*
στ. 3:*Δεν έχουμε*
στ. 4:*που τις προσκυνούμε*
στ. 5:*μοναξιά μας*

Η χρήση του α' πληθυντικού προσώπου επιλέγεται από τον ποιητή για να εκφράσει αισθήματα συλλογικά, μιας κοινότητας ανθρώπων που συμβιώνουν κάτω από αντίξοες συνθήκες, σ' έναν τόπο άνυδρο, περίκλειστο και συχνά εφιαλτικό. Ωστόσο, καταφέρνουν να επιβιώσουν και να δημιουργήσουν. Ο ποιητής συμμερίζεται την αγωνία και τη μοναξιά τους και εκφράζει με τον Λόγο του τα πάθη τους. [βλ. σελ. 226: *Ελληνικότητα*]

ΘΕΜΑ 4666

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ (1884-1951)

Γράμμα από το μέτωπο[1]

«Σου γράφω... Κι όμως τόση είν' η σιγή που με κυκλώνει,
που, λέω, αν άντεχα τα χείλη θ' άκουες τη φωνή μου...

Εχτές ακόμα όλο βροντούσε το κανόνι,
σα να βρουχιούταν γύρω-γύρω στις κορφές λιοντάρια
σ' άγρια σφαγή κι απάνωθέ μας οι ατσαλένιοι
γυρνούσαν γυπαητοί, γυρνούσανε ολοένα,
τον ίσκιο ρίχνοντας του Χάρου και το Χάρο
στα νύχια τους κρατώντας...
Αλλ' απ' όλα
είναι τρανότερη η σιγή π' ακολουθάει
κατόπι από τη μάχη σα βαθιά μας
το μεσότοιχο της ζωής και του θανάτου
γκρεμίζεται κι ολόγυμνη η ψυχή μας,
θωρώντας ζωντανούς και πεθαμένους
να τους τυλίγη γύρα ένα σουδάρι[2]
μονάχα, το σουδάρι του χιονιού, δεν απαντέχει
σαν άλλοτε ένα ξύπνημα, μα κάποιαν
ανάσταση από σάλπισμα μεγάλο –
μια ανάσταση σε ορίζοντες που πρώτα
ξυπνώντας δεν τους ζούσαμε...
[...]

Μα οι άλλοι;.. Ακόμα είναι πολλοί αυτού κάτου;
Αυτοί που στο ζεστό τους το κρεβάτι
τρεμολογάν να ονειρευτούν το χιόνι,
μα απ' τα παχιά τα στρώματά τους ξάφνου
πετιόνται ωσά βρυκόλακες να μπούνε
στον ψεύτικό τους τάφο να γλυτώσουν
μιαν έρμη ζωή, που οι ίδιοι ορίζοντές της
πλατύτεροι απ' τον τάφο αυτό δεν είναι –
αυτοί που τρέμουνε του λαού τη γλώσσα
σαν άκουσμα σειρήνας;..
Πες μου φίλε...

Από τους *Επίνικους Β΄(1940-1946)*, Λυρικός Βίος Ε΄, 1946 (πρώτη έκδοση)

---

[1] το πολεμικό μέτωπο των εχθροπραξιών μεταξύ Ελλήνων και Ιταλών στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.
[2] (το) σουδάρι: το μαντήλι

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στο α.1. εντοπίζοντας τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (**15 μονάδες**)

α.3. Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε δύο (2) διαφορετικά εκφραστικά μέσα (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες κ.ά.) στο ποίημα (**10 μονάδες**). Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (**6 μονάδες**)

β.2. Να επισημάνετε στο κείμενο τρεις (3) απαξιωτικές (υποτιμητικές) λέξεις ή εκφράσεις που αποδίδονται σε αυτούς που δεν πολεμούν στο μέτωπο. **(9 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Ά. Σικελιανού, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 171-180. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α.

α1. Το συγκεκριμένο ποίημα από άποψη μορφής ανήκει τυπικά στη μοντέρνα ποίηση.

α2. Οι στίχοι είναι ανισοσύλλαβοι, ανομοιοκατάληκτοι, χωρίς συγκεκριμένο μέτρο. Τους χαρακτηρίζει δραματικότητα. Με δύο λόγια, ο στίχος είναι ελεύθερος.

[Για τις απαντήσεις στα α1 και α2 βλ. σελ. 206 κ.ε.)

α3. Ο τίτλος « Γράμμα από το μέτωπο» είναι νοηματικά ενεργός και προσημαίνει το ποίημα. Ουσιαστικά το ποιητικό απόσπασμα αποτελεί μια επιστολή ενός φαντάρου σε έναν υποτιθέμενο φίλο («Πες μου φίλε») από το αλβανικό μέτωπο, στην οποία πρωτοπρόσωπα καταγράφει σκέψεις και συναισθήματα, με τρόπο εξομολογητικό και με ύφος πεζολογικό.

β.

β1.
παρομοίωση: *σα να βρουχιούνταν γύρω-γύρω στις κορφές λιοντάρια σ' άγρια σφαγή*: η παρομοίωση αισθητοποιεί τη μάνητα της μάχης.
μεταφορά:*τον ίσκιο ρίχνοντας του Χάρου*: η μεταφορά δηλώνει τον φόβο του θανάτου ο οποίος κυκλώνει κάθε στιγμή αυτούς που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της μάχης.

β2.*τρεμολογάν, βρυκόλακες, μιαν έρμη ζωή.*

ΘΕΜΑ 5181

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Το παιδί με τη φυσαρμόνικα (απόσπασμα)

Θα βγω στον κάμπο να μαζέψω τα πεσμένα φύλλα του ήλιου,
να πλάσω τις ακτίδες του – τούτο το καλοκαίρι –,
να πλάσω τις αχτίδες του σε φύλλα, για να γράψω
τον ουρανό και το τραγούδι σου, Ελληνόπουλο!
Γιατί το χώμα δε με φτάνει – δε με φτάνει το αίμα μου!
Γιατί τα δάκρυά μου δε φτάνουνε να πλάσω τον πηλό μου!
Τι να το κάμω το σπίτι μου; Έξω σε τραγουδάνε!
Έξω μιλούν για σένανε – δε μου φτάνει η φωνή μου!..
Θα τρέξω εκεί που σ' άκουσα να λες *Όχι!* στο θάνατο.
Θα τρέξω εκεί που πάγαινες σφυρίζοντας αντίθετα
στ' αστροπελέκι, αντίθετα
στη διαταγή και στο γλυκό ψωμί της γης, αντίθετα
στα γαλανά σου μάτια που ήταν για τον έρωτα!

(*Η παραμυθένια πολιτεία*, 1947)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (**5 μονάδες**)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (**12 μονάδες**)

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. (**8 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Η δεύτερη ποιητική του περίοδος του Βρεττάκου (1939-1950) χαρακτηρίζεται από αισιοδοξία και αγωνιστικότητα. Κυριαρχούν η συμφιλίωση με το θάνατο, το φως και τον ήλιο. Επίσης παρατηρείται καταφυγή στο χώρο και στο χρόνο της παιδικής ηλικίας. Να επισημάνετε τα παραπάνω στοιχεία παραπέμποντας σε αντίστοιχα σημεία του κειμένου. (**12 μονάδες**)

β.2. Να εντοπίσετε α) δύο (2) μεταφορές, β) μία (1) εικόνα και γ) μία (1) επανάληψη στο κείμενο. (**8 μονάδες**)

β.3. Να αιτιολογήσετε τη χρήση του πρώτου ενικού ρηματικού προσώπου στο κείμενο. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Ν. Βρεττάκου, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 262-264. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. Το ποίημα «Το παιδί με τη φυσαρμόνικα» ανήκει στη μοντέρνα ποίηση.

α2. Διαθέτει αρκετά από τα αναγνωρίσιμα στοιχεία της μοντέρνας ποιητικής γραφής: [βλ. σελ. 203-204]

- στίχο ελεύθερο, χωρίς μέτρο
- χωρίς ομοιοκαταληξία
- με άνισο αριθμό συλλαβών σε κάθε στίχο
- δραματικότητα του στίχου (π.χ. στ.3-4: *για να γράψω / τον ουρανό…*)

α3.Το παιδί ταυτίζεται με τις ακτίνες του ήλιου με τις οποίες γράφει το τραγούδι του. Είναι το παιδί που τραγουδά με τη φυσαρμόνικά του τους καημούς της πατρίδας.

β

β1.Το ποίημα είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της δεύτερης ποιητικής περιόδου του Βρεττάκου. Το χαρακτηρίζει:

- Η αισιοδοξία και η αγωνιστικότητα:*αντίθετα στη διαταγή και στο γλυκό ψωμί της γης … για τον έρωτα!*
- Η συμφιλίωση με τον θάνατο, το φως και τον ήλιο:*Θα βγω στον κάμπο να μαζέψω τα πεσμένα φύλλα του ήλιου*
- Η καταφυγή στον χώρο και στον χρόνο της παιδικής ηλικίας:*Τι να το κάμω το σπίτι μου;*

β2.

- **μεταφορά 1η:***τα πεσμένα φύλλα του ήλιου (στ. 1)*
- **μεταφορά 2η:***να πλάσω τις αχτίδες του σε φύλλα (στ. 3)*
- **εικόνα:** *Θα τρέξω εκεί που πάγαινες σφυρίζοντας αντίθετα / στ' αστροπελέκι… (στ 10 και 11)*
- **επανάληψη:** *Θα τρέξω εκεί (στ. 10 και 11)*

β3.Μέσω της χρήσης του α' ενικού προσώπουτο ποιητικό υποκείμενο ταυτίζεται με το παιδί με τη φυσαρμόνικα, που τραγουδά (γράφει ποίηση) τον άνθρωπο και τον συλλογικό αγώνα των Ελληνόπουλων για λευτεριά. Με αυτό τον τρόπο ο ποιητής ξαναγίνεται παιδί (εποχής της αθωότητας), για να υμνήσει την αυτοθυσία των νέων αγωνιστών.

ΘΕΜΑ 5189

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Το τρελοβάπορο

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα»

Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό

Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς

Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο

Χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε

Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μες στα όλα και περάσαμε

Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!

(*Ήλιος ο Ηλιάτορας,* 1971)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα συνδυάζει στοιχεία της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. Να το επαληθεύσετε εντοπίζοντας τρία (3) χαρακτηριστικά της πρώτης και δύο (2) της δεύτερης (**15 μονάδες**)

α.2. Να σχολιάσετε τη σχέση του τίτλου του ποιήματος με το περιεχόμενό του (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στην τρίτη στροφή ο κάθε στίχος έχει κι από μιαν αντίθεση. Αφού τις εντοπίσετε (**4 μονάδες**), να επισημάνετε τι επιδιώκει να πετύχει μ' αυτές ο ποιητής. (**6 μονάδες**)

β.2. Να σχολιάσετε τη χρήση των εισαγωγικών και του θαυμαστικού στο ποίημα (**5 μονάδες**)

β.3. Να εντοπίσετε δύο (2) μεταφορές, δύο (2) εικόνες και μία (1) υπερβολή στο κείμενο. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Ο. Ελύτη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 236-237. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. [Βλ. σελ. 112]

- Στοιχεία της παραδοσιακής ποίησης:
  - ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία
  - κάθε στροφή αποτελείται από δύο στίχους
  - τίτλος προϊδεαστικός
- Στοιχεία της μοντέρνας ποίησης:
  - τολμηρότητα στον σχηματισμό μεταφορών (στ. 4) [βλ. σελ. 209]
  - χρήση άλογων εικόνων (στ. 5) [βλ. σελ. 209]

α2.Ο τίτλος του ποιήματος είναι δηλωτικός του περιεχομένου. Αυτό συνιστά στοιχείο της παραδοσιακής ποίησης, αν και το ποίημα έχει πολλά υπερρεαλιστικά στοιχεία. Το «τρελοβάπορο» του τίτλου είναι η Ελλάδα, η πατρίδα του ποιητή, την οποία αντιμετωπίζει με ιδιαίτερη αγάπη.

β

β1.στ. 5: πέτρα vsόνειρο
στ. 6: αθώο vsπονηρό
Με τις αντιθέσεις αυτές ο ποιητής καταδεικνύει τον διττό χαρακτήρα της ελληνικής ιστορίας αλλά και του ελληνικού τοπίου. Το τοπίο είναι σκληρό («πέτρα») αλλά εδώ γεννήθηκαν οι τέχνες και η φιλοσοφία («όνειρο»), ενώ στην εξέλιξη της ελληνικής ιστορίας συχνά συνυπήρχαν ηρωικές μορφές (Λεωνίδας) με πονηρά πρόσωπα (Εφιάλτης).

β2.

- «βίρα μάινα»: συλλογικότητα, ναυτοσύνη, μακραίωνη παράδοση κοινοτήτων.
- «τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!»: έντονα συναισθήματα θαυμασμού και αγάπης για τον φωτοδότη Ήλιο που συντροφεύει τις ζωές των κατοίκων αυτού του τόπου.

β3.

- **μεταφορά 1η:** *φορτώνει φρέσκο αέρα (στ. 4)*
- **μεταφορά 2η:** *βάσανα ξεφορτώνει (στ. 8)*
- **εικόνα 1η:** *Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά (στ. 1)*
- **εικόνα 2η:** *κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα» (στ. 2)*
- **υπερβολή:** *χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε (στ. 12)*

ΘΕΜΑ 5697

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (1867-1951)

Στέλλα Βιολάντη (απόσπασμα)

Δεν περιγράφεται η χαρά του Χρηστάκη Ζαμάνου, όταν έλαβε το γράμμα. Το έδειξεν «υπό εχεμύθειαν» εις τους μισούς συναδέλφους του, το είπεν εις τους άλλους μισούς, και για πολλές ημέρες το κομψόν σωματείον των τηλεγραφητών δεν είχεν άλλο θέμα ομιλίας. Αλήθεια, ήταν λιγάκι παράξενο: η Στέλλα που δεν ακούστηκε ποτέ; η Στέλλα που δεν εκοίταξε κανένα; η Στέλλα που επεριφρονούσε ακόμα και αυτόν; Α, ο Χρηστάκης είχεν όλον το δικαίωμα να καυχάται, κι εκαυχάτο όσον ημπορούσεν.

Ο Στέφενσων, ο άγγλος τηλεγραφητής, ο πρύτανις να πούμε του σωματείου, ανέλαβε να δώση εις τον ευτυχή συνάδελφόν του μερικές συμβουλές, χρήσιμες για την περίστασιν:

- Και τώρα τι σκοπεύεις νά κάμης; του είπε. «Να μ' αγαπάς να σ' αγαπώ, για να περνούμε τον καιρό;» — όπως με τις άλλες; Α, μπα! μπα! Τέτοιο κορίτσι δεν το βρίσκεις κάθε μέρα. Εύμορφη, φρόνιμη, κι εκατό χιλιάδες προίκα το λιγώτερο... Ψέματα; Πρέπει να ωφεληθής από την ευκαιρία και να τη γυρέψης σε γάμο· γρήγορα μάλιστα, πριν να κρυώση το πράγμα.

- Αλήθεια λες, μα πώς να κάμω;

- Να γράψης ένα γράμμα του πατέρα της· εις την Αγγλία εμείς έτσι κάνουμε.

Του καλάρεσε αυτό του Ζαμάνου, και αν δεν εταίριαζε με τις συνήθειες του τόπου, —όσο δεν εταίριαζαν και οι γκέτρες[1] που φορούσε,— πιάνει και κάνει μια γραφή στο γέρο Βιολάντη, και κοντολογής[2] του γυρεύει τη θυγατέρα του.

Χμ! τώρα είναι που δεν περιγράφεται ο θυμός και η απελπισία του Παναγή Βιολάντη, όταν έλαβεν αυτό το γράμμα!

Πολύ παράξενος άνθρωπος, ο Παναγής Βιολάντης, ο μεγαλέμπορος. Όση γλύκα και καλοσύνη έδειχνε το πρόσωπό του, με τα μαύρα μπαρμπετόνια[3], το αιώνιο χαμόγελο και τα χρυσά γυαλιά, τόση σκληρότητα κι εγωισμόν έκρυβε μέσα στην ψυχή. Ήξερε να φορή στην εντέλεια την προσωπίδα του καλού, και για τέτοιον το είχεν ο κόσμος˙ κατά βάθος όμως δεν υπήρχε στη χώρα πιο απότομος άνθρωπος. Σίδερο τυλιγμένο με μπαμπάκι ο χαρακτήρας του˙ κι έφθανε να έλθης σε κάπως στενώτερη συνάφεια μαζί του, για να αισθανθής όλη του την τραχύτητα.

- Τι λέω-λέει;!! εφώναξεν, άμα ετελείωσε το γράμμα του Ζαμάνου.

Το μέτωπό του εζάρωσε, τα ματόφρυδα εσκεπάσθηκαν με μαύρο σύννεφο, και από τα χρυσά γυαλιά εξέφυγεν η πρώτη αστραπή.

---

[1] γκέτα: δερμάτινο περίβλημα της κνήμης, περικνημίδα
[2] εν συντομία
[3] φαβορίτες

Όλο σχεδόν εκείνο το πρωί δεν έκαμεν άλλο παρά να σουλατσάρη στο γραφείο του και να παραμιλή. Μέσα στο στενό εκείνο τετράγωνο, το χωρισμένο με κίτρινα κάγγελα, έμοιαζεν αληθινά θηρίο μέσα σε κλουβί.

- Τι λέω-λέει;!! Ο γυιός του Ζαμάνου, ο ψωρίτης του ψωρίτη, ο παληοτηλεγραφητής, ο χαϊμένος, επήρε το αντζάρντο[4] να μου γυρέψη τη θυγατέρα μου, εμένανε;... Και τι εστοχάστηκε; πως γιατί φορεί γκέτρες και φιόρα[5], θαν του δώσω υπόληψι εγώ, ο Βιολάντης, θα τον κάμω γαμπρό; Πφφ! κρίμα στα μπρόκολα!... Μα δεν με γνοιάζει τόσο γι' αυτό... Θαν του εμηνούσα εγώ δυο λόγια φυτευτά και δεμένα, και θαν τον έβανα στη θέσι του αμέσως. Μα εκείνο το άλλο... το άλλο! ... «Τολμώ να ελπίσω, ή μάλλον είμαι εις θέσιν να σας διαβεβαιώσω, ότι η θυγάτηρ σας δεν θα είπη όχι, αν σεις ειπήτε ναι». Βα μπένε[6]! Μα πώς το ξέρεις του λόγου σου; Την ερώτησες, μωρέ; τση[7] το είπες; ... σου το είπε;... Ω, υποψία φριχτή! ... Μην ελησμόνησε η Στέλλα τίνος είναι θεγατέρα[8]; Μην εκαταδέχτηκε να δώση ακρόασι σε τέτοιο ρεντίκολο[9]; Μην έκαμε...; Ω, φριχτή, φριχτή υποψία!... Μα τον Άγιο και μα το Σταυρωμένο, αν ανακαλύψω τίποτα τέτοιο, θαν τη σκοτώσω!

Και τότε ο Βιολάντης έκαμεν αυτόν τον συλλογισμόν, που τιμά πραγματικώς την μεγαλοφυΐαν του:

- Για να μου γράψη αυτός, παναπή πως τα γράμματα τα έχει εύκολα, και θα της έγραψε˙ και για να μου γράψη πως «είμαι εις θέσιν να σας διαβεβαιώσω...» παναπή πως η Στέλλα ή του είπε κανένα λόγο, ή ... ή ... ή του έγραψε. Ω, συφορά τση και μαυρίλα τση! Μπόγιας[10] θα γενώ![…]

(Εκδοτικός οίκος Γ. Φέξη, 1914)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(8 μονάδες)**

α2. «- Τι λέω-λέει;!!... μέσα σε κλουβί.»!: Να περιγράψετε το χώρο, ο οποίος αναφέρεται στο απόσπασμα. **(8 μονάδες)**

α3. *Πολύ παράξενος άνθρωπος...την τραχύτητα.* Να επισημάνετε το γραμματικό πρόσωπο το οποίο κυριαρχεί στο απόσπασμα. **(4 μονάδες)** Τι επιτυγχάνει, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας με την επιλογή αυτού του προσώπου**; (5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

---

[4] τόλμησε
[5] λουλούδια
[6] ιταλική φράση, εντάξει
[7] της
[8] θυγατέρα
[9] γελοίο τύπο
[10] μπόγιας: αυτός που σκοτώνει τα αδέσποτα σκυλιά, ο δήμιος

β

β1. Να περιγράψετε τη Στέλλα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που αντλούνται από το κείμενο. **(10 μονάδες)**

β2. Να αναφέρετε τις αντιδράσεις του Ζαμάνου όταν έλαβε την επιστολή της Στέλλας**.(10 μονάδες)**

β3. Να σχολιάσετε το ρόλο, τον οποίο έπαιξε ο Στέφενσων στην ιστορία. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Απαντήσεις

[Σχετικά με το αστικό ηθογραφικό δράμα του Γ. Ξενόπουλου, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 331-335. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. Τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας είναι:

- Ο ΧρηστάκηςΖαμάνος
- Η Στέλλα Βιολάντη
- Ο Παναγής Βιολάντης

α2. Ο χώρος δράσης είναι το γραφείο του Παναγή Βιολάντη, ένα «στενό τετράγωνο, χωρισμένο με κίτρινα κάγκελα», όπως αναφέρεται στο απόσπασμα. Ο στενός αυτός χώρος μοιάζει με κλουβί όπου εκεί ο Π. Βιολάντης ασφυκτιά σαν θηρίο.

α3. Το γραμματικό πρόσωπο που επιλέγει στο απόσπασμα αυτό ο Γ. Ξενόπουλος είναι το γ' ενικό. Με την επιλογή αυτού του προσώπου ο συγγραφέας αποστασιοποιείται και δίνει την περιγραφή του Π. Βιολάντη κατά τρόπο αντικειμενικό και αναλυτικό.

β

β1. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Στέλλα Βιολάντη παρουσιάζεται ως ένα εξαιρετικά διακριτικό και σοβαρό πρόσωπο («η Στέλλα που δεν… ακόμα κι αυτόν;»). ο Άγγλος τηλεγραφητής την χαρακτηρίζει «εύμορφη, φρόνιμη και μεγάλη προίκα». Επομένως, η Στέλλα Βιολάντη παρουσιάζεται ως μια αξιόλογη κοπέλα, ιδανική για γάμο.

β2. Ο ΧρηστάκηςΖαμάνος όταν έλαβε την επιστολή της Στέλλας Βιολάντη χάρηκε πολύ. Ωστόσο, αντί να τηρήσει μια στάση διακριτική και εχέμυθη για να μην εκθέσει την κοπέλα, εκείνος έδειξε την επιστολή της σε συναδέλφους του προκαλώντας εύλογα σχόλια αλλά και παραινέσεις να τη ζητήσει σε γάμο από τον πατέρα της.

β3.Ο Στέφενσων είναι εκείνος που δίνει στον Χ. Ζαμάνο τη συμβουλή να γράψει ένα γράμμα στον πατέρα της Στέλλας αναφέροντάς του τις συνήθειες της Αγγλίας. Η επιστολή αυτή είναι σημαντική για την εξέλιξη της πλοκής καθώς προκαλεί την οργή του Παναγή Βιολάντη και τις εξελίξεις στην οικογένειά του. Επομένως, ο Στέφενσων, αν και δεν είναι από τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας, παίζει έναν καθοριστικό για την εξέλιξη της υπόθεσης.

ΘΕΜΑ 5702

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Η Φαρμακολύτρια (απόσπασμα)

Η Αγία Αναστασία η Φαρμακολύτρια είν' εκείνη, ήτις χαλνά τα μάγια, ήτοι λύει πάσαν γοητείαν[1] και μεθοδείαν πονηράν υπ' εχθρών γινομένην. Εις εμέ, παρευρεθέντα κατά τύχην εκεί, το πράγμα εφαίνετο παράξενον, όσον ήθελε φανή εις μαθητήν της γ΄ τάξεως επαρχιακού γυμνασίου, δραπετεύσαντα άμα τη ενάρξει των μαθημάτων, εις το μέσον του έτους. Αλλ' η εξαδέλφη μου Μαχούλα ήξευρε τι έκαμνεν.
Ένα υιόν, μονάκριβον, τον είχε. Και είχε τέσσαρας κόρας μικράς, των οποίων η μεγαλυτέρα ήτον ήδη δεκαέξ χρόνων. Και ο υιός της, πρωτότοκος, ήγγιζεν ήδη το εικοστόν έτος. Και ήδη έχανε τον νουν του κι εζητούσε να νυμφευθή.
Του είχαν κάμει μάγια, αι γυναίκες, από τον Πέρα Μαχαλάν. Και του είχαν σηκώσει τα μυαλά του.[…..]
Κι αγάπησε μίαν κόρην, ήτις ήτον μεγαλυτέρα απ' αυτόν στα χρόνια, και ήθελε να την λάβη σύζυγον.
«Ή θα την πάρω, μάννα, ή θα σκοτωθώ». Το είχε πάρει κατάκαρδα. Ήτον «ερωτοχτυπημένος». Τώρα, τι να κάμη η εξαδέλφη μου Μαχούλα; Ν' αφήση τον υιόν της να εμβή στα βάσανα, τόσον νέος, κι αυτή να έχη τέσσαρας κόρας ανυπάνδρους, να τας καμαρώνη; Και ποιος γονιός το δέχεται, αυτό;
Λοιπόν έπεσε στα θεοτικά πράγματα. Έκαμε λειτουργίας πολλάς, και αγιασμούς, και παρακλήσεις. Επήρε τα ρούχα του γυιού της, και τα έβαλε να λειτουργηθούν υπό την Αγίαν Τράπεζαν. Επαίδευσε τον εαυτόν της με πολλάς νηστείας, αγρυπνίας, και γονυκλισίας.
Τελευταίον προσέφυγεν εις την χάριν της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτρίας. Αύτη είχε παρά Θεού το χάρισμα να διαλύη τας μαγείας και γοητείας. Επήγε, την ελειτούργησεν, έζωσε τον ναόν της επτά φοράς (τελούσα μόνη της ιδιαιτέραν λειτουργίαν περιπαθή[2] εκ μητρικής στοργής) με κηρίον εκατονταόργυιον[3], το οποίον η ιδία είχε παρασκευάσει με τας χείρας της, και παρεκάλει την Αγίαν να χαλάση τα μάγια, να έλθη στον νουν του ο υιός της, ο ερωτοχτυπημένος και ποτισμένος από κακάς μαγγανείας, και να μη χάνη τα μυαλά του άδικα…
Όλ' αυτά τ' ανεπόλουν και τ' αναπαρίστων με τον νουν μου, ως να είχαν συμβή χθες, και είχαν παρέλθει ήδη περισσότερα των είκοσιν ετών από τότε. Είχον εξέλθει της πολίχνης άμα τη δύσει του ηλίου, και είχον πορευθή με την αμφιλύκην[4] έως του Δράκου το ρέμα, εκεί οπόθεν αρχίζει ο υψηλός, κάθετος ανήφορος του Βαραντά. Η

[1] μαγική πράξη
[2] με μεγάλο πάθος
[3] εκατό οργυιές, η οργυιά είναι μονάδα μήκους ίση με την απόσταση των χεριών τεντωμένων στα πλάγια.
[4] το ημίφως κατά την αυγή ή κατά τη δύση του ήλιου.

σελήνη δεν είχεν ανατείλει ακόμη, επειδή ήτο δύο η τρεις ημέρας μετά την πανσέληνον. Μέσα εις το ρέμα, βαθιά κάτω, αντήχει ο ρόχθος του χειμάρρου, του σχηματιζομένου από τας χιόνας τας λυομένας. Και εις υψηλός μαύρος βράχος ίστατο απέναντί μου, μυστηριώδης εις το σκότος.
Ήτο κατά Μάρτιον μήνα.[…]
Εκεί, παρ᾽ ελπίδα, συναντώ την εξαδέλφην μου Μαχούλαν [..]
— Πού σ᾽ αυτόν τον κόσμο, εξάδελφε; μου λέγει….
Εγώ την εχαιρέτισα κι εκάθισα επί τινος όχθου, υπό δένδρον ελαίας, εις την εσχατιάν[5] του ελαιώνος. […]
—Εξαδέλφη Μαχούλα, ήρχισα εγώ, […] θυμάσαι, τω καιρώ εκείνω, όταν ήμουν εγώ παιδί, που έζωνες με κηρί το ξωκκλήσι της Αγίας Αναστασίας;
— Θυμούμαι, απήντησε.
— Πες μου, σαν να μη ξέρω, γιατί το έκανες;
— Το είχα τάξιμο, γιατί ο Μανωλάκης ήτον ερωτοχτυπημένος· […]
— Κι ύστερα, τι απόγινε; Πες μου τα όλα, σαν να είμαι πνεματικός, γιατί εγώ, ξέρεις, τον περισσότερον καιρό έλειπα απ᾽ την πατρίδα, και δεν τα παρηκολούθησα καλά.
— Φαίνεται ότι δεν του είχαν καμωμένα μάγια, μόνο ο ίδιος είχε πέσει στον έρωτα, κι η Αγία, σαν δεν ήτον από μάγια, δεν μπορούσε με το στανιό να του αλλάξη τα μυαλά, γιατί μοναχός του και θέλοντας έβαλε σεβντά[6] μέσα του. Το λοιπόν η Αγία έδειξε το θάμα της με άλλον τρόπο· σαν ετέλεψα το τάξιμό μου, στον μήν᾽ απάνω, το κορίτσι αρρεβωνιάστηκε με άλλον και σ᾽ ολίγον καιρό έγινεν ο γάμος. Τότε, επειδή ήτον φόβος να τρελαθή ή να χτικιάση[7] το παιδί μου, απ᾽ το κακό του, τον έταξα στην Παναγιά την Κουνίστρα, μεγάλ᾽ η χάρη της, για να τον γλυτώση απ᾽ την τρέλα κι απ᾽ την αρρώστια… Του κόστισε πολύ, επόνεσε, έχασε την όρεξή του, κιτρίνισε σαν το κερί, έλυωσε στον απάν᾽ κόσμο… Ως τόσο, η Παναγία έδειξε το θάμα της, και το παιδί δεν ετρελάθη ούτε χτίκιασε… Σ᾽ ολίγον καιρό, ήρθε στον εαυτό του.
— Και τώρα τι γίνεται;
— Τώρα ταξιδεύει με τη γολέτα μας, στα μέρη της Ανατολής…
(1900)
(Από την κριτική έκδοση του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α1. Να αναφέρετε τα τρία (3) βασικά πρόσωπα της αφήγησης. **(9 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε τις σχέσεις οι οποίες συνδέουν μεταξύ τους αυτά τα πρόσωπα. **(6 μονάδες)**

α3. Να διακρίνετε τα δύο (2) χρονικά επίπεδα της αφήγησης**. (6 μονάδες)** Να περιγράψετε με συντομία το χώρο στον οποίο βρίσκεται ο αφηγητής. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

[5] άκρη
[6] ερωτική λαχτάρα
[7] να αρρωστήσει από χτικιό, δηλ. φυματίωση

β.

β1. Να περιγράψετε τις πράξεις της Μαχούλας, οι οποίες συνδέονται με τον τίτλο του διηγήματος**. (10 μονάδες).**

β2. Να σχολιάσετε αυτές τις πράξεις**. (10 μονάδες)**

β3. Να εντάξετε τη γενικότερη συμπεριφορά της Μαχούλας στα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα της εποχή της. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με τον ρόλο της γυναίκας στο έργο του Αλ. Παπαδιαμάντη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 12-15. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1.Τα τρία βασικά πρόσωπα της αφήγησης είναι:

- Η Μαχούλα
- Ο αφηγητής της ιστορίας
- Ο Μανωλάκης

α2. Ο αφηγητής της ιστορίας είναι ξάδερφος της Μαχούλας και ο Μανωλάκης, ο ερωτοχτυπημένος γιος της.

α3.

- Διακρίνονται δύο χρονικά επίπεδα τα οποία τα χωρίζει μεταξύ τους απόσταση μεγαλύτερη των είκοσι ετών. Το παρόν της αφήγησης που περιλαμβάνει τη συνάντηση του αφηγητή με την εξαδέλφη του Μαχούλα και η αναδρομή στο παρελθόν που αφορά το κύριο επεισόδιο με τις προσπάθειες της Μαχούλας να λύσει τα μάγια με τη βοήθεια της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας.
- Ο αφηγητής εκείνο το απόγευμα του Μαρτίου είχε πορευτεί μέχρι του Δράκου το ρέμα «εκεί οπόθεν αρχίζει ο υψηλός, κάθετος ανήφορος του Βαραντά». Από κάτω υπήρχε χείμαρρος και από πάνω του έστεκε μαύρος βράχος, που έμοιαζε μυστηριώδης μέσα στο σκοτάδι.

β

β1.

- «Λοιπόν έπεσε στα θεοτικά πράγματα… γονυκλισίας»
- «Επήγε, την ελειτούργησεν»
- «έζωσε τον ναόν της επτά φοράς … με κηρίονεκατονταόργυιον»
- «παρεκάλει την Αγίαν να χαλάση τα μάγια… άδικα»

β2.Οι πράξεις της Μαχούλας δείχνουν άνθρωπο απελπισμένο και θρησκόληπτο. Στις αγροτικές κοινωνίες του 19ου αι. οι δεισιδαιμονίες των ανθρώπων ήταν κυρίαρχες, εφόσον διάφορες καταστάσεις αποδίδονταν σε εξωλογικές αιτίες, στην προκειμένη περίπτωση σε μάγια. Είναι χαρακτηριστική πάντως η συνύπαρξη παγανιστικών και χριστιανικών λαϊκών δοξασιών.

β3.«Ο Παπαδιαμάντης, ξεδιπλώνοντας αυτό το πολύπτυχο των γυναικείων χαρακτήρων, εγκαινιάζει τη φιλογυναικεία λογοτεχνία μολονότι οι σχέσεις του με τις γυναίκες είναι ιδιότυπες, περίπλοκες και συχνά αντιφατικές: σχέσεις αγάπης, φόβου, συμπόνιας, αποστροφής και κατανόησης, ανομολόγητου έρωτα και ομολογουμένης απόρριψης. Ο Παπαδιαμάντης, φυσικά, δεν είναι ο ενσυνείδητος, κοινωνικά προωθημένος «φεμινιστής» της εποχής του. Και είναι μάλλον βέβαιο πως θα αντιδρούσε έντονα, αν γνώριζε πως του αποδίδεται ένας παρόμοιος τίτλος. Συχνά, όμως, τα ίδια τα έργα ξεπερνούν και τις προθέσεις και τις διαθέσεις των δημιουργών τους. Το σίγουρο είναι πως η παπαδιαμαντική δημιουργία είναι γυναικοκεντρική» (βλ., σελ. 14-15)

Στο απόσπασμα από την «Φαρμακολύτρια» η συμπεριφορά της Μαχούλας εντάσσεται στα κυρίαρχα κοινωνικά στερεότυπα για τον ρόλο των δύο φύλων στις προαστικές κοινωνίες του παρελθόντος. Ο άντρας οφείλει να μην παντρευτεί εφόσον δεν έχει αποκαταστήσει τις αδελφές του, ενώ η μάνα, ελεγκτική και προστατευτική, προσπαθεί να σώσει τον γιο της από τα «μάγια» που υποθέτει ότι του έχουν κάνει οι γυναίκες από τον Πέρα Μαχαλά. Επομένως, φαίνεται ότι δεν έχει και την καλύτερη γνώμη για το φύλο της, από τη στιγμή που αποδίδει στις ομόφυλές της την καταφυγή σε δόλια μέσα, προκειμένου να πετύχουν τον σκοπό τους που είναι πάντα ο γάμος.

ΘΕΜΑ 5720

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1836-1904)

Ψυχολογία Συριανού συζύγου (απόσπασμα)

Εντρέπομαι να το ομολογήσω. Επέρασαν οκτώ μήνες αφ' ότου υπανδρεύθην και είμαι ακόμη ερωτευμένος με την γυναίκα μου, ενώ ο κυριώτερος λόγος δια τον οποίον την επήρα ήτο, ότι δεν μου ήρεσκε διόλου η κατάστασις ερωτευμένου. Δεν πιστεύω να υπάρχη άλλη αρρώστια τόσον βασανιστική. Ούτε όρεξιν είχα, ούτε ύπνον, ούτε διάθεσιν να εργασθώ ή να διασκεδάσω. Εκτός της Χριστίνας, όλα τα άλλα τα εύρισκα άνοστα, ανάλατα, ανούσια και πληκτικά. Ενθυμούμαι ότι μίαν ημέραν εις το ξενοδοχείον έκαμα όλον τον κόσμον να γελάση παραπονεθείς ότι ήτο ανάλατη και η λακέρδα[1]. Οι συγγενείς μου δεν ήθελαν αυτόν τον γάμον, δια τον λόγον ότι εκείνη δεν είχε τίποτε και ούτ' εγώ πολλά: την πατρικήν μου οικίαν, τρεις χιλιάδας δραχμάς εισόδημα από δύο αποθήκας και μίαν θέσιν[2] εκατόν εξήντα δραχμών. Πώς λοιπόν ήτο δυνατόν να ζήσωμεν με αυτά αφού η νέα, αν και χωρίς προίκα, ήτο μοναχοκόρη καλομαθημένη και αγαπούσε τον καλόν κόσμον, τας διασκεδάσεις, τα στολίδια και τους χορούς;

Όσα μου έλεγαν τα εύρισκα όλα σωστά! Δεν ημπορώ καν να είπω προς δικαιολογίαν μου ότι μ' ετύφλωσε το πάθος, ούτε πιστεύω να υπάρχη άνθρωπος θετικώτερος από εμέ. Οι άλλοι ερωτευμένοι φαντάζονται την απόλαυσιν της φιλτάτης των ευτυχίαν τόσω μεγάλην, ώστε δεν φοβούνται να γελασθούν αγοράζοντες αυτήν εις οποιανδήποτε τιμήν. Εγώ όμως δεν ήμουν ρωμαντικός. Τίποτε έκτακτον δεν ωνειρευόμην, αλλά μόνον να επανέλθουν τα πράγματα εις την τακτικήν αυτών κατάστασιν, εις την οποίαν ευρίσκοντο πριν ερωτευθώ. Την μακαρίαν εκείνην κατάστασιν την ενθυμούμην με τον φλογερόν πόθον, με τον οποίον ενθυμείται ο άρρωστος τον καιρόν όπου ήτο υγιής. Την Χριστίναν την ήθελα μόνον και μόνον δια να την απολαύσω, να την χορτάσω, να την βαρεθώ και ν' αρχίσω έπειτα, καθώς πριν, να τρώγω, να κοιμούμαι, να πηγαίνω εις τον περίπατον και να παίζω πρέφαν και κοντσίναν εις την λέσχην. Και πάλιν όμως δεν θ' απεφάσιζα να την νυμφευθώ, αν δεν συνέβαινε ν' αποθάνη κατ' εκείνας τας ημέρας από την στέρησιν και την κακοπάθειαν γέρων θείος μου, τον οποίον επιστεύαμεν όλοι απένταρον, βλέποντες αυτόν να ενδύεται ως Διογένης[3] και να τρέφεται ως ασκητής. Πάσχων προ καιρού από το στήθος, μου είχε ζητήσει εκατόν δραχμάς δια τον ιατρόν και ιατρικά. Αντί όμως να τας μεταχειρισθή προς τοιούτον σκοπόν, είχε προτιμήσει να προσθέση και αυτάς εις άλλας πέντε χιλιάδας, όπου είχε κρυμμένας εις το αχυρόστρωμα, επί του οποίου ευρέθη ένα πρωί νεκρός. Το πάθημά του μ' έκανε να σκεφθώ, ότι θα ήτο ανοησία να εξακολουθώ να

[1] ψάρι αλατισμένο και διατηρημένο στο λάδι.
[2] εννοεί θέση εργασίας.
[3] αρχαίος έλληνας κυνικός φιλόσοφος

βασανίζωμαι από την αϋπνίαν και την ανορεξίαν, αφού είχα τα μέσα να ιατρευθώ. Την Χριστίναν την επήρα καθώς παίρνει κανείς κινίνον δια ν' απαλλαχθή από τον πυρετόν.

Αν και ήμην ανυπόμονος, ηναγκάσθην από την κοινήν πρόληψιν και τον δεσπότην μας Λυκούργον να περιμένω το τέλος του Μαΐου δια να στεφανωθώ. Ευθύς μετά τον γάμον επήγαμεν να περάσωμεν το μελοφέγγαρον[4] εις την Ζιάν. Ημπορώ να είπω ότι είδα εκεί καλάς ημέρας. Το νησί ήτο καταπράσινον, το εξοχικόν μας σπίτι αναπαυτικόν, τα τρόφιμα εξαίρετα, ο καιρός ωραίος και ακόμα ωραιοτέρα η Χριστίνα. Εκείνο όπου μ' έκανε να την προτιμήσω από όλας, είναι ότι μόνη αυτή δεν είχε κανέν από τα συνηθισμένα παρθενικά ελαττώματα, δια τα οποία αηδίαζα εν γένει τας κορασίδας. Ούτε λιγνή, ούτε αναιμική, ούτε εντροπαλή, ούτε πολύ νέα. Πιστεύω μάλιστα ότι ήτο κατά τι μεγαλειτέρα από εμέ. Εικοσιέξ έως εικοσιοκτώ ετών, μελαχρινή, με ανάστημα, με ώμους, με στήθος, με φλόγα εις το βλέμμα και κομψότατα υποδηματάκια. Δια να μη φανή απίστευτον το άθροισμα τόσων χαρισμάτων αρκεί να προσθέσω ότι ήτο Σμυρναία.[…….]

(*Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος*, τ. Β΄ Αναγέννηση-Φιλολογική)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1.Να αναφέρετε το γραμματικό πρόσωπο στο οποίο γίνεται η αφήγηση. **(5 μονάδες)** Είναι κατά τη γνώμη σας επιτυχής η επιλογή αυτού του γραμματικού προσώπου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε τα δύο βασικά πρόσωπα της ιστορίας**. (10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

β

β1. Να εκθέσετε τους λόγους, για τους οποίους ο ήρωας αποφάσισε να παντρευτεί. **(5 μονάδες)** Να σχολιάσετε αυτούς τους λόγους **(5 μονάδες)**

β2. *Οι συγγενείς μου δεν ήθελαν αυτόν τον γάμον, ...τας διασκεδάσεις, τα στολίδια και τους χορούς;* Να σχολιάσετε το απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα από τα οποία διακατέχονται οι συγγενείς του γαμπρού. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

[4] το μήνα του μέλιτος.

ΘΕΜΑ 5880

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ (1870-1942)

Χωρισμός

Κ' ήρθε μες στης αγάπης το μεθύσι
ο χωρισμὸς μια πίκρα να μου βάλει
σαν και τούτη· κι ακόμα πιο μεγάλη,
τη θάλασσα που μας έχει χωρίσει.

Μια θάλασσα και στην καρδιὰ έχω κλείσει,
που όταν ακούει το κύμα στο ακρογιάλι
το αιώνιό του παράπονο να ψάλλει,
έναν θρήνον αντίφωνο[1] θ' ἀρχίσει.

Αντίφωνο ένα θρήνο κ' ένα κλάμα
που κλαίοντας με τη θάλασσαν αντάμα
βουρκώνει πέρα ως πέρα το γιαλό.

Ως που στερνά της θάλασσας στον άμμο
ξεψυχούν οι καημοί· και πάω και γω
τους πόνους μου τραγούδια να σου κάμω.

(*Σκαραβαίοι και τερρακότες*, Αθήνα, Ι.Ν.Σιδέρης, 1919)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Πιστεύετε ότι το ποίημα εντάσσεται στη μοντέρνα ή στην παραδοσιακή ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. (**15 μονάδες**)

α.3. Σε ποιο ποιητικό είδος ανήκει το συγκεκριμένο ποίημα; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη και τον αριθμό των στίχων του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) οπτική εικόνα, μία (1) ακουστική εικόνα, μία (1) μεταφορά και δύο (2) προσωποποιήσεις. (**10 μονάδες**)

[1] στίχοι που ψάλλονται κατ' ανταπόκριση από δύο ομάδες χορωδών

β.2. Να βρείτε την παρομοίωση που υποδηλώνεται στην πρώτη στροφή του ποιήματος (**2 μονάδες**) και να την αποδώσετε με δικά σας λόγια. (**3 μονάδες**)
β.3. Να καταγράψετε και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τέσσερις (4) φράσεις/στίχους του ποιήματος που αποδίδουν τις μεταπτώσεις του ποιητικού υποκειμένου από τη χαρά στον πόνο και από τον πόνο στη δημιουργία. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Απαντήσεις

[Σχετικά με την ποίηση του Ι. Γρυπάρη, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 142. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α

α1. Το ποίημα «Χωρισμός» του Ι. Γρυπάρη ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση, καθώς τα κύρια χαρακτηριστικά του δεν απαντώνται στη μοντέρνα.

α2. [Βλ. σελ. 104 κ.ε.]

- ομοιοκαταληξία σταυρωτή (αββα)
- μέτρο ιαμβικό (u-), με συνιζήσεις (στ. 1 και 5)
- οι στίχοι έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών (11σύλλαβοι)

α3.Το ποίημα ανήκει στο είδος του σονέτου [βλ. σελ. 137-138]
Το σονέτο είναι ποίημα σταθερής μορφής που αποτελείται από 14 στίχους (δεκατετράστιχο): δύο τετράστιχες και δύο τρίστιχες στροφές. Διακρίνεται για τον λυρισμό του, την ακριβολογία, τη μουσικότητα και για το ότι το νόημα στρογγυλοποιείται στους ακροτελεύτιους στίχους.

β

β1.

- **οπτική εικόνα:** *τη θάλασσα που μας έχει χωρίσει (στ. 4)*
- **ακουστική εικόνα:***που όταν ακούει το κύμα στο ακρογιάλι (στ. 6) / Αντίφωνο ένα κλάμα κι ένα θρήνο (στ. 9)*
- **μεταφορά:***στης αγάπης το μεθύσι (στ. 1)*
- **προσωποποίηση 1η:***που όταν ακούει το κύμα στο ακρογιάλι (στ. 6)*
- **προσωποποίηση 2η:** *ξεψυχούν οι καημοί (στ. 13)*

β2.Η παρομοίωση που υποδηλώνεται βρίσκεται στον τέταρτο στίχο (<*σαν*>*τη θάλασσα που μας έχει χωρίσει*) και εκφράζει την πίκρα και το μέγεθος του χωρισμού.

β3.

- στ. 1-2: από τη χαρά και το μεθύσι της αγάπης, το ποιητικό υποκείμενο μεταπίπτει στον πόνο και στην πίκρα.
- στ. 6-8: το ποιητικό υποκείμενο ακούγοντας το κύμα στο ακρογιάλι ξεκινά θρήνο αντίφωνο δημιουργώντας τους δικούς του ήχους.
- στ. 10-11: ο πόνος του χωρισμού βαραίνει το ποιητικό υποκείμενο αλλά και τον γιαλό, τη φύση, που συμμετέχει στο δράμα του ήρωα.
- στ. 13-14: με τους ακροτελεύτιους στίχους του σονέτου ολοκληρώνεται το νόημα. Έτσι, οι ψυχικοί πόνοι του χωρισμού γίνονται τραγούδια, δηλ. ποιητική δημιουργία.

ΘΕΜΑ 6772

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΗΛΙΑΣ Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (1930-)

Ο Οβολός

Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ σήκωσε τα άδεια πιάτα από το τραπέζι.

- Σου άρεσε το φαγητό; με ρώτησε.

- Παίρνεις πάντα το ωραιότερο μέρος, της είπα.

- Τηλεφωνώ στον Κώστα, απέναντι, κι όταν έχει κατσικάκι μου στέλνει το λαιμό και τη σπάλα.

Την ώρα που την αποχαιρετούσα στην εξώπορτα, έβαλε το χέρι στην τσέπη της ρόμπας της — ακριβώς όπως παληά, όταν εξοικονομούσε λίγα χρήματα και μας έδινε για χαρτζηλίκι.

- Παρ' τα αυτά, μου λέει με χαμηλωμένο κεφάλι, εσύ χρησιμοποιείς λεωφορεία.

Ήταν τρία εισιτήρια των αστικών συγκοινωνιών. Κατάλαβα τη σημασία της προσφοράς: η μάνα μου μού δήλωνε πως δεν μπορούσε, πλέον, να ανέβει σε λεωφορείο.

Πράγματι, την ίδια εκείνη άνοιξη αρρώστησε και, ξαφνικά, πέθανε τα ξημερώματα.

- Εγώ φεύγω, μου είχε πει την παραμονή το βράδυ στο νοσοκομείο.

Κατεβήκαμε όλοι στον Πύργο, όπου και ο οικογενειακός μας τάφος. Προηγείτο το φέρετρο, και ακολουθούσαμε εμείς.

Μέχρις ότου έρθει η ώρα της κηδείας, άρχισα να τριγυρνώ στα πέριξ του νεκροταφείου. Στις άκρες των ελαιώνων, δίπλα από τη σιδηροδρομική γραμμή, έβλεπα με έκπληξη κόκκινες ανεμώνες, που δεν θυμόμουν να υπήρχαν, όταν παιδιά ζούσαμε στο κοντινό χτήμα.

Έφθασα και σε αυτό. Δεν είχε απομείνει, φυσικά, τίποτα. Το πουλήσαμε στην Κατοχή και τώρα είχε καταντήσει ένας γύφτικος οικισμός, εντός σχεδίου πια. Μια μπουλντόζα άνοιγε έναν ακόμη δρόμο.

Προχώρησα προς το μέρος όπου βρισκόταν το πατρικό μου. Ήταν μεσημεράκι, και επικρατούσε μια περίεργη ερημιά, ίσως γιατί όλοι κοιμόντουσαν, ή απουσίαζαν. Βρήκα το παληό μου σπίτι αγνώριστο, με προσθήκες από τσιμεντόλιθους και αλουμινένιες πόρτες. Από τα δέντρα και τον κήπο δεν είχε μείνει ούτε δείγμα.

Ξαφνικά είδα τη μανταρινιά! Μέσα σε όλον αυτό το χαλασμό, είχε καταφέρει να επιβιώσει. Γέρικη, σχεδόν αιωνόβια, με καταφαγωμένον τον κορμό και τα κλαδιά της χωρίς φύλλα, διατηρούσε ακόμη αρκετούς καρπούς, κάτι πολύ μικρά μανταρίνια, ίδια με εκείνα που έκανε και τότε, όταν σκαρφάλωνα επάνω της την άνοιξη κι έκοβα τα φρούτα της.

Τα καλοκαίρια με τις ζέστες υπέφερε πολύ. Αγωνιζόμουν να την διατηρήσω στη ζωή: δεν είχαμε αρκετό νερό, αλλά όταν μπορούσα της κουβαλούσα έναν δύο τενεκέδες να ξεδιψάσει.

Πλησίασα με συγκίνηση, ένιωθα σχεδόν τύψεις για τα χρόνια της δίψας της. Πώς επέζησε, έτσι εγκαταλελειμμένη, τόσα καλοκαίρια; Είχα να την δω μισόν αιώνα ακριβώς και ουδέποτε την είχα θυμηθεί.

Έφαγα δυο τρία μανταρίνια, έβαλα μερικά στη τσέπη μου, την χάιδεψα και έφυγα. Έσπευσα στο νεκροταφείο, όπου ήδη χτυπούσε πένθιμα η καμπάνα.

Κατά τη διάρκεια της ακολουθίας, παρατηρώντας το πρόσωπο της μητέρας μου, σκεφτόμουν όλα εκείνα τα παρελθόντα. Αφαιρέθηκα, κι ήταν η γυναίκα μου που με προέτρεψε:

- Πήγαινε να φιλήσεις πρώτος τη μητέρα σου.

Πλησίασα. Της άφησα το ματσάκι με τις κόκκινες ανεμώνες, της γλίστρησα στα χέρια τα τρία εισιτήρια του λεωφορείου και, χαϊδεύοντάς της το κρύο μάγουλο, της ψιθύρισα στο αυτί:

- Μάνα, η μανταρινιά μας ζει!

(*Ο Οβολός και άλλα διηγήματα*, 2004)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση.**(10 μονάδες)**

α2. Να διακρίνετε τα δύο χρονικά επίπεδα που υπάρχουν στην αφήγηση. **(5 μονάδες)**

α3. Να εντοπίσετε σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και ποιος είναι ο ρόλος του αφηγητή. **(5 μονάδες)**

α4. Να δικαιολογήσετε τον τίτλο του κειμένου μέσα από την αφήγηση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά της μάνας, όπως προκύπτουν μέσα από την αφήγηση. **(10 μονάδες)**

β2. Να εξηγήσετε την αναφορά του αφηγητή στην μανταρινιά την στιγμή του «τελευταίου ασπασμού». **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Απαντήσεις

[Σχετικά με τις γονεϊκές σχέσεις και πιο συγκεκριμένα τις σχέσεις μάνας-γιου, βλ. Δ. Χριστόπουλος – Ε. Πατσιατζή, *Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Γενικού Λυκείου. Προτάσεις διδασκαλίας*, Εκδόσεις Πατάκη, σελ. 70-75. Τυχόν παραπομπές αναφέρονται σε αυτό το βιβλίο.]

α1.Ο αφηγητής (γιος), η μάνα, η σύζυγος του αφηγητή και ο Κώστας (βουβό πρόσωπο). Εκτός από τα φυσικά πρόσωπα, και η μανταρινιά μπορεί να συμπεριληφθεί στα μη φυσικά πρόσωπα (κατά τα πρότυπα των δημοτικών τραγουδιών).

α2. Διακρίνονται δύο (2) χρονικά επίπεδα: Το παρόν και το παρελθόν. Το πρώτο επίπεδο αφορά το γεγονός της κηδείας της μάνας στον Πύργο. Το δεύτερο επίπεδο περιλαμβάνει δυο επιμέρους χρονικά σημεία του παρελθόντος: την τελευταία συνάντηση του αφηγητή με τη μητέρα του («Η μάνα μου … στο νοσοκομείο») και το απώτερο παρελθόν από τις παιδικές μνήμες του αφηγητή στον γενέθλιο τόπο του («Τα καλοκαίρια με τις ζέστες … να ξεδιψάσει»).

α3. Η αφήγηση γίνεται σε α' ενικό πρόσωπο (ομοδιηγητικός αφηγητής), γεγονός που δίνει τον χαρακτήρα προσωπικής μαρτυρίας στο κείμενο (βιωματικός τόνος). Ο αφηγητής καταθέτει τα προσωπικά του βιώματα, θυμάται, νοσταλγεί, συγκινείται, παρατηρεί την εισβολή του νέου κόσμου στον παλιό, που δεν σέβεται καμιά αξία.

α4. Στην Ελληνική μυθολογία, ο Χάρων ήταν ο πορθμέας του Άδη. Μετέφερε με τη βάρκα του τους πρόσφατα αποθανόντες από τη μια όχθη του ποταμού Αχέροντα στην άλλη, όπου σύμφωνα με τη μυθολογία βρισκόταν η είσοδος του Άδη. Οι νεκροί έπρεπε οπωσδήποτε να πληρώσουν στον Χάροντα έναν οβολό για τα ναύλα. Γι' αυτό στην αρχαία Ελλάδα τοποθετούσαν πάντα έναν οβολό κάτω από τη γλώσσα των νεκρών σωμάτων πριν τα ενταφιάσουν, για να έχει να πληρώσει ο νεκρός τον Χάροντα. Όσοι δεν είχαν να πληρώσουν ήταν καταδικασμένοι να περιπλανιούνται στις όχθες του Αχέροντα για εκατό χρόνια. Στο διήγημα του Παπαδημητρακόπουλου, ο τίτλος συνδέεται με τη σκηνή του ασπασμού. Τα «δώρα» του γιου (οι κόκκινες ανεμώνες, τα τρία εισιτήρια και η διαβεβαίωση πως η μανταρινιά είναι ζωντανή) αποτελούν το «εισιτήριο» της μάνας για τη μετάβασή της στον Κάτω κόσμο.

β1.Η μάνα του αφηγητή, αν και σκιαγραφείται αδρά, αποτελεί χαρακτηριστικό πρότυπο της γυναίκας που νοιάζεται για τα παιδιά της. Στην αρχή παρουσιάζεται περιποιητική και προστατευτική προς τον ώριμο γιο-αφηγητή. Επιζητά την επιδοκιμασία για το εκλεκτό φαγητό που του ετοίμασε, αν και σε προχωρημένη ηλικία. Η προσφορά των εισιτηρίων και ο λιτός αποχαιρετισμός στο νοσοκομείο δείχνουν άνθρωπο αξιοπρεπή και γενναίο, που έχει αποδεχτεί το τέλος του.

β2.Η μανταρινιά λειτουργεί συμβολικά. Συμπυκνώνει τον ανθρώπινο κόσμο του παρελθόντος που η πρόοδος ξεθεμελίωσε. Όσο κι αν η πρόοδος αλλά και η απρονοησία των ανθρώπων ρήμαξαν τον αγαπημένοτόπο της παιδικής Εδέμ, υπάρχουν ακόμα πράγματα που αντέχουν στον χρόνο. Η μανταρινιά, γερασμένη πια και απότιστη, *«Μέσα σε όλον αυτό το χαλασμό, είχε καταφέρει να επιβιώσει»*και να προσφέρει τους χυμούς της στον αφηγητή.